

Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Pozice sociálního pedagoga ve vzdělávacím prostředí

The position of social pedagogue in the educational system

Bc. Svoboda Matěj

Vedoucí práce: prof. PaedDr. Stanislav Bendl, Ph.D.

Studijní program: Učitelství dějepisu pro 2. stupeň základní školy a střední školy

Studijní obor: Dějepis se zaměřením na vzdělávání — Základy společenských věd
se zaměřením na vzdělávání

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Pozice sociálního pedagoga ve vzdělávacím prostředí vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Louny 2.12.2024

Tímto bych chtěl poděkovat svému vedoucímu práce panu prof. Paedr. Stanislavovi Bendlovi, Ph. D. za podporu, rady a ochotu, kdy mi umožnil tuto práci napsat. Dále bych chtěl poděkovat všem sociálním pedagogům, kteří mi byli nápomocni svou účastí v rozhovorech, kdy mohli alespoň část svého volného času věnovat mé práci.

Abstrakt

Tato práce se zaměřuje na pozici sociálního pedagoga ve vzdělávacím prostředí v České republice, s cílem objasnit jeho profesní roli a legislativní ukotvení ve srovnání se zeměmi Evropy. V rámci výzkumu je kladen důraz na vymezení modelů sociálního pedagoga, přičemž hlavní otázkou je: Jaké jsou modely sociálního pedagoga u nás a v zahraničí? K dosažení stanovených cílů bylo provedeno šetření prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů se 50 respondenty, kteří v profesi sociálního pedagoga působí nebo působili. Respondenti byli vybíráni z různých regionů České republiky, aby se zachytily rozličné zkušenosti a pohledy na výkon této profese. Výsledky ukazují, že většina respondentů naplňuje povinnosti přiměřené jejich roli a je efektivně využívána jako sociální pedagogové. Nicméně, klíčovým problémem zůstává nejasnost v legislativě, konkrétně v zákoně o pedagogických pracovnících. Tato legislativní neukotvenost znesnadňuje vedení škol v pochopení a definování náplně práce sociálních pedagogů. V komparaci s vybranými sousedními zeměmi, jako je Německo, Polsko nebo Slovensko, se ukazuje, že Česká republika zaostává, neboť mnoho z těchto zemí již implementovalo jasně definované legislativní rámce pro postavení sociálních pedagogů. Z tohoto důvodu dochází k jasnému vymezení náplně práce, a tudíž k nesprávnému využití sociálního pedagoga ve školách. Tato práce tím přispívá k diskusi o potřebě zlepšení a aktualizace legislativy, která by umožnila efektivní využívání a rozvoj této důležité profese v českém školství.

Klíčová slova

Sociální pedagog, sociální práce, zákon o pedagogických pracovnících, sociální prostředí, výchova.

Abstract

This thesis focuses on the position of the social pedagogue in the educational environment in the Czech Republic, with the aim of clarifying his/her professional role and legislative anchorage in comparison with European countries. The research focuses on defining models of the social pedagogue, with the main question being: What are the models of the social pedagogue in the Czech Republic and abroad? In order to achieve the set objectives, a survey was conducted through semi-structured interviews with 50 respondents who are or have been working in the profession of social pedagogue. The respondents were selected from different regions of the Czech Republic to capture different experiences and perspectives on the practice of the profession. The results show that the majority of respondents are fulfilling duties appropriate to their role and are being used effectively as social educators. However, a key issue remains the lack of clarity in legislation, specifically the Teaching Personnel Act. This legislative uncertainties make it difficult for school management to understand and define the role of social pedagogues. In comparison with selected neighbouring countries such as Germany, Poland or Slovakia, it appears that the Czech Republic is lagging behind, as many of these countries have already implemented clearly defined legislative frameworks for the status of social pedagogues. For this reason, there is a clear definition of the job description and therefore a misuse of social pedagogues in schools. This work contributes to the discussion on the need to improve and update the legislation that would enable the effective use and development of this important profession in Czech education.

Keywords

Social pedagogue, social work, law on pedagogical workers, social environment, education.

Obsah

Obsah.....	5
1 Úvod.....	6
2 Teoretický rámec	7
2.1 Definice a role sociálního pedagoga	7
2.1.1 Historie a vývoj sociální pedagogiky	7
2.1.2 Vývoj sociální pedagogiky ve 20. století	9
2.1.3 Vývoj sociální pedagogiky na našem území	10
2.2 Pojetí sociální pedagogiky v zahraničí.....	12
2.2.1 Německo.....	13
2.2.2 Polsko	14
2.2.3 Slovensko	14
2.3 Legislativní ukotvení sociálního pedagoga	16
2.4 Úloha sociálního pedagoga na základní škole.....	20
2.4.1 Pozice sociálního pedagoga v praxi	20
2.4.2 Cílové skupiny.....	21
2.4.3 Činnost sociálního pedagoga.....	21
2.4.4 Kompetence sociálního pedagoga	30
2.4.5 Potencionální následky vykonávání profese sociálního pedagoga.....	36
3 Praktická část.....	38
3.1 Cíl výzkumu	38
3.2 Výzkumný vzorek	38
3.3 Zhodnocení rozhovorů se sociálními pedagogy.....	39
4 Závěr.....	60
5 Seznam použitých informačních zdrojů	62

1 Úvod

V současné dynamické společnosti hraje vzdělání klíčovou roli v utváření individuálního a společenského rozvoje jednotlivců. Vzdělávací systém je proto nejen místem formálního vzdělávání, ale také prostorem pro podporu sociálního rozvoje a integrace jednotlivců s různými potřebami. V tomto kontextu se pozice sociálního pedagoga stává stále významnějším prvkem, který poskytuje nejen odbornou pomoc, ale také bezpečné a podpůrné prostředí pro žáky, kteří se ocitají v různých sociálních situacích. Tato diplomová práce se zaměřuje na objasnění pozice sociálního pedagoga v českém školství a legislativním rámci, a nahlíží na tuto profesi v širším evropském kontextu.

Cílem práce je prozkoumat, jak je pozice sociálního pedagoga ukotvena v českém vzdělávacím systému a srovnává s praxí v sousedních zemích. To zahrnuje analýzu legislativního zázemí, jako je Zákon o pedagogických pracovnících, a jeho vliv na fungování sociálních pedagogů. Předcházející výzkumy naznačují, že v České republice existují významné nedostatky v jasném vymezení této profese, což může ovlivnit její efektivitu a schopnost reagovat na potřeby studentů. Mnozí respondenti z naší studie také poukazují na to, že jsou schopni naplnit svou pracovní náplň, avšak často narážejí na nejasnosti v legislativě, které komplikují jejich činnost.

V rámci výzkumu intenzivně zkoumáme modely sociálního pedagoga v České republice a v zahraničí, přičemž hlavním nástrojem budou polostrukturované rozhovory s praktiky v oboru. Respondenti z různých krajů ČR poskytnou cenné pohledy a zkušenosti, které nám pomohou identifikovat klíčové problémy a výzvy, před nimiž sociální pedagogové stojí. Srovnáním s dosavadními praxemi v sousedních zemích se pokusíme osvětlit, jaké prvky a přístupy by mohly přispět k dalšímu rozvoji této důležité profese v našem vzdělávacím systému.

Práce se zaměřuje nejen na teoretické aspekty této problematiky, ale i na praktickou realizaci role sociálního pedagoga, čímž snažíme se zachytit realitu současného školství a vzdělávání v České republice a zdůraznit důležitost této pozice pro sociální soudržnost a rozvoj mladé generace.

2 Teoretický rámec

2.1 Definice a role sociálního pedagoga

V této teoretické části se zaměřím na historii pozice sociálního pedagoga a její vývoj na našem území. Analyzuji, jak se historické podmínky a společenské změny podílely na formování této profese, a jaké byly klíčové milníky v jejím vývoji. Dále porovnáám pojetí sociální pedagogiky v sousedních zemích, konkrétně v Německu, Polsku a na Slovensku, abych přiblížil rozdíly i podobnosti v přístupech k této disciplíně. Součástí této kapitoly bude rovněž legislativní ukotvení sociálního pedagoga a vymezení jeho náplně práce ve školách, což nám umožní lépe porozumět jeho roli v současném vzdělávacím systému a v sociální sféře jako celku.

2.1.1 Historie a vývoj sociální pedagogiky

Sociální pedagogika nebyla vždy samostatnou pedagogickou disciplínou. V minulých letech se postupně vyvíjela plynule a v některých okamžicích se střetávala s blízkým oborem sociální práce. Co se týče historického hlediska sdílely spolu tyto dva obory myšlenky dobročinnosti, vcítění, nezištnosti nebo prosociálního přístupu. Postupem času se začaly tyto dva obory od sebe lišit. Sociální práce se začala zabývat řešením složitých životních situací, kdežto sociální pedagogika postupně navazovala vztah s pedagogikou volného času a taktéž je velmi provázána s vychovatelstvím. Taktéž se sociální pedagogika postupem let začala více věnovat věcem týkající se primární prevence. Neznamená to však, že by se tyto disciplíny zcela odcizili, ba naopak se stále prolínají, a to jak v teorii, tak v praxi. Obě disciplíny na sebe stále vzájemně působí, a dokonce se může určitá část klientů podobat nebo, či být v některých případech úplně stejná (Hroncová, Emmerová, Kraus, 2005).

Souvislosti mezi výchovou a společenstvím můžeme hledat již v dávných dobách. Již v antickém Řecku se tehdejší filozofové domnívali, že výchova by měla souviset se společností. Měla brát zřetel a snažit se uznávat zájmy společnosti. Osobností, která se o tuto myšlenku zasloužila byl především Platón, který viděl výchovu jako přípravu člověka pro uplatnění ve společnosti. Pokračovatelem řeckého modelu se stává starověký Řím, který hlavně za účelem přípravy občana na plnění potřeb a požadavků státu vzdělává lid v oblasti prosociální, tedy práce úředníka s lidmi nebo funkce řečníka. Seneca viděl jako hlavní těžiště lidské moudrosti v prosociálním chování a pomoci člověka, těm ji potřebují (Kraus, 2014).

Příchod křesťanství znamenal další krok dopředu v poskytování pomoci potřebným. Ve středověku se postupně začínají zavádět jasnější hranice a definice pro sociální práci a sociální

pedagogiku, které jsou si velmi blízké. Hlavním znakem se stává pomoc bližnímu nebo podpora člověka v nepříznivé situaci. Napříč Evropou vznikají dobročinná zařízení, která do té doby neexistovala, nebo jich bylo velmi málo. Jsou zakládány nemocnice, chudobince a útulky. V období vrcholného středověku se začíná klást větší důraz na veřejnou péči o děti a mládež. Na to konto vznikají sirotčince (Hroncová, Emmerová, Kraus 2008).

Pro období humanismu a renesance je typický odklon od boha k člověku, což znamenalo, že výchova začala klást důraz na rozvoj individuality člověka. Velký důraz na výchovu jako na nástroj k tvorbě spořádané společnosti kladou utopičtí socialisté Angličan Thomas More a Ital Tommaso Campanella (Knotová, 2014). Myšlenku, že výchova je velmi důležitým aspektem pro společnost sdíleli taktéž francouzští osvícenci a encyklopedisté Claude-Adrien Helvétius, Denis Diderot nebo Voltaire. První filozofické základy sociální pedagogiky můžeme najít v první řadě v osvícenství, které se jako základ kladlo spravedlnost a myšlenku dobra (Hroncová, Emmerová, Kraus, 2008).

Určitě bychom neměli opomenout na osobnost Jana Ámose Komenského, který taktéž viděl výchovu jako nástroj k přeměně člověka v kultivovaného jedince. Výchovu chápal taktéž jako východisko pro nápravu světa. Z jeho postoje můžeme vyčíst sociální citění, kdy Komenský trval na tom, že výchova a vzdělání by měla být poskytnuta každému bez rozdílu postavení ve společnosti, množství peněz a taktéž bez rozdílu pohlaví. Sám taktéž klade význam na roli prostředí při výchově (Procházka, 2012).

19. století se stává zásadním obdobím pro rozvoj společenských věd. Hledají se zde východiska pro praktická řešení sociálních překážek. Zvláště se pak klade důraz na nalezení ideálního způsobu snížení zaostalosti dětí a mládeže v chudých sociálních vrstvách. Průkopníkem v této oblasti se stalo Německo. Zde se v souvislosti s osvícenstvím objevují nové proudy jako pietismus a filantropismus. Hlavní ideou byla pomoc lidem z vlastní vůle a taktéž výchova k samotné lidskosti a lidumilství. Výsledkem těchto hnutí bylo zakládání škol a ústavů pro chudé a opuštěné děti. Mezi nejznámější představitele těchto směrů můžeme zařadit švýcarského pedagoga Johanna Heinricha Pestalozziho a německého pedagoga a filozofa Paula Natorpa. Posledně jmenovaný bývá často označován jako zakladatel sociální pedagogiky. Poprvé však pojem sociální pedagogika použil jiný německý pedagog, a to Adolf Diesterweg ve svém díle *Rukověť vzdělání pro německé učitele* (Kraus, 2014).

Mezi velmi významné osobnosti sociální pedagogiky také řadíme italského kněze Giovanniho Bosca. Nejvíce je s jeho životem spjato založení salesiánské kongregace, ve které se měli být vychovávaní a vzdělávaní problematičtí mladíci. Často se jednalo o chlapce, kteří

byli propuštěni z vězení. Postupem času bylo přijímání i chlapci vzdělání, aby tvořili vzor pro slabší. Bosco v rámci této činnosti napsal i několik učebnic. Původně svůj záměr směřoval pouze na chlapce a výchově děvčat se bránil, ale nakonec byla založena i větev pro děvčata. Systém salesiánských škol se nakonec i Itálie dostává do celého světa (Bosco, 2007). Bosco svůj systém výchovy nazýval preventivním systémem, který byl založen na třech hlavních principech. Prvním je rozum, kdy si má jedinec uvědomovat, následky svého chování a snažit se chovat, tak aby nepůsobil negativně na další. Druhým je laskavost, podle které by měl být člověk vždy nápomocný ostatním a zároveň se snažit poznat osobnost ostatních. Posledním je náboženství, tedy vychovatelská činnost by měla vycházet z hlubokého vztahu vychovatele k bohu a k tomu vést svého svěřence (Alberti, 1999). Pro své zásluhy v oblasti výchovy mládeže byl v roce 1934 kanonizován papežem Piem XI (Bosco, 2007).

V českých zemích se počátek sociální pedagogiky nejčastěji spojuje se jménem Gustava Adolfa Lindnera. Jednalo se o prvního profesora pedagogiky a filozofie na Karlově univerzitě v Praze. Napsal řadu prací z oblasti pedagogiky, sociální psychologie a filozofie. Jeho zásadním dílem pro pedagogiku je *Pedagogika na základě nauky o vývoji přirozeném, kulturním a mravním* z roku 1888. Toto dílo mělo významný vliv na rozvoj sociální pedagogiky na našem území. V tomto díle rozvíjel své teorie ohledně sociální funkce výchovy (Procházka, 2012). Dalšímu vývoji české sociální pedagogiky a převážně tomu ve 20. století se budu věnovat v další podkapitole.

2.1.2 Vývoj sociální pedagogiky ve 20. století

Lze soudit, že vývoj pedagogiky v Německu mělo zásadní vliv na podobu moderní sociální pedagogiku a lze ho označit za jeho kolébku. Samotný Paul Natorp tvrdil, že výchova musí jít ruku v ruce se společností a neměla by být zaměřena pouze na individualitu člověka. Další osobností, která nějakým způsobem promluvila do formování sociální pedagogiky byl německý sociolog Paul Barth. Zastával teorii, kdy je výchovna zásadním hybatelem při tvorbě kulturní historie národa. Tvrdil, že pokud je člověk dokonale vychován mohou z toho profitovat i ostatní. Podle Bartha by mělo být každému dítěti bez ohledu na společenskou vrstvu dopřáno základní vzdělání. Mezi další německé představitele sociální pedagogiky můžeme zařadit také Paula Bergmanna, Hermana Nohla, Helga Marburgerová a Klause Mollenhaura. Mezi současnými představiteli lze zmínit Winfrieda Noacka a Hanse Trierscha (Procházka, 2012).

Nyní se podíváme na vývoj sociální pedagogiky ve slovanských zemích, konkrétně Polsko a Rusko. Nejprve zavítáme k východním sousedům do Polska. Zde dochází

k postupnému zakotvení sociální pedagogiky jako vědní disciplíny v meziválečném období. Nejzásadnější představitelkou je Helena Radlinská. Ta pokládá výchovu za velmi důležitý a složitý proces, který člověka formuje celý život (Jůvová, 2015). Díky jejímu úsilí vzniká na univerzitě v Lodži první katedra sociální pedagogiky, kde současně zastává vedoucí funkci. Po roce 1949 nastává zlom, kdy stejně jako v dalších zemích pod sovětským mocenským vlivem ustupuje, jelikož je východní propagandou označována za buržoazní. Oproti české sociální pedagogice, dochází mezi šedesátými a sedmdesátými lety k postupné obnově pracovišť věnující se sociální pedagogice. Jako stěžejní dílo tohoto období je označována monografie *Úvod do sociální pedagogiky* od Ryszarda Wroczyńskiego z roku 1966 (Wroczyński, 1968).

Další zemí, kterou bych chtěl zmínit je Rusko. I zde se objevují prvky sociální pedagogiky, a to zvláště do konce 19. století a na počátku století 20. Mezi přední ruské představitele sociální pedagogiky řadíme Stanislava Teofiloviče Šackije. Kladl důraz na působení prostředí na výchovný proces. Šackij rozdělil prostředí na tři okruhy působení. Na rodinu, školu a ulici, tedy oblast nezáměrného působení. Podle něj nebyla škola jedinou institucí, která by měla fungovat ve výchově jedince, ale měla začít spolupracovat i s jinými institucemi, která v dané lokalitě působí ve společenské a kulturní činnosti. Druhým a také známějším zástupcem je Anton Semjonovič Makarenko. Který ve svých dílech spojoval jak teoretickou rovinu, tak praktické zkušenosti ve výchově. Věnoval se zvláště výchovou problémové mládeže a záležitostmi týkající se rodinné výchovy (Hroncová, Emmerová, Kraus 2008).

2.1.3 Vývoj sociální pedagogiky na našem území

Jak jsem již zmiňoval v 19. století byla pro českou sociální pedagogiku zásadní osobnost Gustava Adolfa Lindnera, jehož práce *Paedagogika na základě nauky o vývoji přirozeném, kulturním a mravním*. Lindner se snaží poprvé v českém prostředí definovat pojem vychovatelství a další, jako pedagogická antropologie a pedagogická psychologie. Vyjadřuje se zde nejen v teoretické rovině, ale uvádí taktéž praktická využití, různé výchovné metody (Lindner, 1888). Kromě propojenosti s prostředím, také klade důraz na návaznost výchovy na další společenskovední a přírodovědní disciplíny – od psychologie, etiky až po biologii. Podle Lindnera působí a člověka zvláště vlivy z okolí, hlavně pak společnost (Kraus, 2007). Lindner propagoval teorii, kdy tvrdil, že nebýt výchovy nemohl by se jedinec socializovat a že právě vnější prostředí je tím hlavním hybatelem ve výchově (Lindner, 1888). Ve své době se taktéž

Linder pokoušel o první odbornou terminologii, která v té době ještě oficiálně neexistovala (Procházka, 2012).

Na Linderovy myšlenky navazovali samozřejmě další. Jedním z nich byl i Tomáš Garrigue Masaryk. Ten se především zabýval alkoholismem nebo morálkou (tamtéž:). Dále můžeme zmínit Arnošta Inocence Bláhu, který nahlížel na sociální pedagogiku spíše negativně, kdy by měl bát člověk vystaven i špatným vlivům prostředí, a ne se snažit je potlačit. Právě výchova měl být nástroj, který tyto vlivy v jisté míře omezuje. Neměl bych zde opomenout i Stanislava Velínského, který ve svém díle *Individuální základy sociální pedagogiky* stanovuje cíle a úkoly sociální pedagogiky:

- Rozvoj osobnostních dispozic.
- Diagnostika aktuálního stavu vývoje osobnosti a jejích změn.
- Pozorování vývojových fází a stanovení ohnisek změn.
- Podporovat rozvoj pomocí optimálních metod.
- Systematizace metod osobního rozvoje (Jůvová, 2015).

Následující období bylo pro sociální pedagogiku velmi krušné. Již samotná druhá válka znamenala překážku pro další vývoj a fungování. Ještě ve složitější situaci se sociální pedagogika ocitla po roce 1948, kdy tato disciplína nekorespondovala s tehdejší komunistickou ideologií. Ke zlepšení došlo až druhé polovině šedesátých let 20. století, kdy docházelo k uvolňování i v jiných oblastech. I přes uvolnění šlo však s porovnáním se zahraničními státy jen o opravdu malý posun (Kraus, 2014).

Velké změny nastaly na konci osmdesátých let 20. století. Díky uvolnění režimu se mohla sociální pedagogika rozvíjet jak na poli teoretickém, tak i praktickém (Lorenzová, 2017). V průběhu devadesátých let jsou znát snahy o vymezení sociální pedagogiky jako samostatné vědy, což se nakonec podařilo. Za zakladatele moderních teoretických východisek sociální pedagogiky je označován Blahoslav Kraus (Šmída, Čech, Hormandlová, Jůvová 2024). V této době se také objevují první akreditované vysokoškolské studijní obory zaměřené na sociální pedagogiku (Procházka, 2012). Tyto programy fungují dodnes na pedagogických nebo filozofických fakultách vysokých škol například na Univerzitě Karlově v Praze, Masarykově Univerzitě v Brně, Jihočeské Univerzitě v Českých Budějovicích, Univerzitě Palackého v Olomouci, Univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně, Univerzitě Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, Ostravské Univerzitě nebo Univerzitě Hradec Králové (Šmída, Čech, Hormandlová, Jůvová, 2024). Jako významné představitele konce 20. století uvedu již zmiňovaného

Blahoslava Krause, dále pak Petra Klímu, Marii Hradečnou, nebo Věru Poláčkovou a další (Kraus, 2014).

21. století přineslo do oboru mnoho změn zvláště pozitivních. V roce 2013 byla založena Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice, která se snaží od svého založení vytvořit jasná pravidla pro vzdělávání lidí v oblasti sociální pedagogiky. Na nejnáročnějším úkolu však stále pracuje a tím je legislativní ukotvení profese sociálního pedagoga. Tento krok se do současnosti stále nepodařilo splnit (Šmída, Čech, Hormandlová, Jůvová, 2024).

Pro účel ukotvení v legislativě byla vypracována i studie, která měla ukázat, že zavést pozici sociálního pedagoga do základních a středních škol u nás je velmi užitečné. Autorem studie je Moravec a kol. Výsledkem studie je jasný přínos zavedení této pozice. Autoři také uvedli, jakým způsobem může být zavedena pozice sociálního pedagoga do chodu školy a zároveň se nebáli uvést jaká rizika s sebou může tento proces nést (Moravec, Kabelková, Hůle, Šťastná, 2015).

Jak jsem již psal výše pozice sociálního pedagoga není stále v současnosti součástí legislativního rámce o pedagogických pracovnících, i přes všechny snahy a vyhotovené studie (Šmída, Čech, Hormandlová, Jůvová, 2024). K aktuálnímu roku 2024 působí na českých základních a středních školách něco mezi 180 a 200 sociálními pedagogy. Dalším krokem vpřed, který má sdružovat sociální pedagogy je založení Asociace sociálních pedagogů, jejíž založení je datováno k dubnu 2022. I tato asociace si kromě sdružování dává za úkol hlavně legislativně ukotvit sociálního pedagoga jako pedagogického pracovníka (MŠMT, 2022).

Za hlavní osobnosti současné sociální pedagogiky můžeme označit již několikrát zmiňovaného Blahoslava Krause i Danu Knotkovou, Jitku Lorenzovou, Tomáše Čecha, Miroslava Procházku či Stanislava Bendla a další (Šmída, Čech, Hormandlová, Jůvová, 2024).

2.2 Pojetí sociální pedagogiky v zahraničí

V následující kapitole představím pojetí sociální pedagogiky ve 3 sousedních státech České republiky. Přiblížíme si tedy, jak vypadá sociální pedagogiky v Německu, Polsku a také na Slovensku.

Na úvod bych chtěl zmínit, že postupem let se sociální pedagogika postupně měnila s ohledem na potřeby ve společnosti. Proto je v různých zemích odlišná, jelikož zde byly odlišné podmínky pro utváření společnosti. Důležitým aspektem, bez ohledu na rozdílnost

podmínek je přistupovat ke každému lidskému jedinci bez jakýkoliv předsudků a snažit se o jeho plné začlenění do společnosti (Chudý, Jůvová, Neumeister 2011).

Je zajímavé, že ve světě je sociální pedagogika velmi rozšířeným oborem, avšak teoretické a praktické nástroje se mezi zeměmi liší, i když měla ve spoustě zemí spojené kořeny se sociální prací. Zásadním rozdílem a dobrým nástrojem pro porovnání mezi jednotlivými zeměmi je ukotvení pozice sociálního pedagoga. V Německu, Rakousku nebo na Slovensku je tato pozice jasně daná a existují pro ni jasná pravidla. V Polsku je pozice sociálního pedagoga jen částečně regulována. Některé země dokonce čistě pozici sociálního pedagoga nemají a v praxi je tato pozice součástí sociální práce mezi tyto země řadíme Velkou Británii nebo Finsko (Calderon, 2014). V některých zemích dochází také k tomu, že jsou stanovena jasná pravidla a pozice pro sociálního pracovníka, kdežto sociální pedagog bývá opomíjen, anebo jen částečně definován, jako je to v případě České republiky (Šmída, Čech, Hormandlová, Jůvová, 2024). Tyto rozdíly můžeme pozorovat napříč Evropou, kdy mohou být velmi rozdílné koncepce i u států, které spolu částečně sdílí historii. Pro příklad lze uvést Dánsko a Švédsko. V Dánsku je pozice sociálního pedagoga jasně stanovené, kdežto Švédsko bere sociální pedagogiku jako součást sociální práce (Hämäläinen, 2015). Nyní se podívám podrobněji na situaci v sousedních státech.

2.2.1 Německo

Jak jsem již psal v kapitole věnující se historii sociální pedagogiky, můžeme Německo označit jako kolébkou moderní sociální pedagogiky jako vědního oboru. V průběhu let si v Německu získala sociální pedagogika velmi silnou pozici, jak na poli teoretickém, tak praktickém. V současné době se v Německu snaží o neustálé změny v oboru a můžeme pozorovat snahy přizpůsobování se aktuálním společenským potřebám (Procházka, 2012).

V Německu je sociální pedagogika velmi blízce vázaná na sociální práci. Vznikla zde školní sociální práce, která se snaží spojovat školy s institucemi péče o mládež. Školní sociální práce je v německém prostoru chápána jako nástroj ochrany mládeže před špatným směřováním jejich vývoje (Wohlgemuth, 2009). Na německých školách působí tzv. SozPäd v překladu sociální pracovník, který není pedagogickým pracovníkem. Sociální pedagog je v německých školách součástí multiprofesního týmu. Pravomoci sociálního pedagoga jsou v Německu rozdílné podle zákonů jednotlivých spolkových zemí. Škála úkolů je však velmi široká.

Počínaje zkoumání učební situace žáka, přes pomoc při vytváření individuálních podpůrných plánů až po podporu dětí při výuce (Šmída, Čech, Hormandlová, Jůvová 2024).

Pro jasnější náhled do úkolů, zde uvedu několik konkrétních příkladů. Kromě samotné počáteční diagnostiky žáka, taktéž porovnává jeho schopnosti pro učení v základních oblastech rozvoje a vzdělávacích oblastech. V případě plánování a realizace podpůrných opatření by měl být sociální pedagog členem týmů, který tento plán vytváří. Zároveň zajišťuje podporu dítěti nejen v klasickém vzdělávání, ale také ohledně sociálně emocionální kompetence. Dále spolupracuje s učiteli v případě kontaktů s rodiči, nebo může komunikovat s rodiči sám. V neposlední řadě taktéž komunikuje s mimoškolními zařízeními a odbornými poradci (tamtéž).

2.2.2 Polsko

Sociální pedagogika v Polsku se začala rozvíjet na začátku 20. století a dodnes stále pokračuje ve svém zlepšování (Jůvová, Chudý, Pítnerová, 2015). Polská sociální pedagogiky se od svého počátku zaměřuje především na tzv. přirozené prostředí výchovy, kam patří rodina, vrstevnické prostředí a lokální prostředí. Právě v polském prostoru se prováděly výzkumy, které se věnovali převážně mimoškolní výchově, zvláště výchově ve volném čase a výchově pro ideální využití volného času (Hroncová, Emmerová, Kraus, 2008).

V Polsku je situaci s pozicí sociálního pedagoga velmi obdobná jako u nás. Kromě zákona o sociální práci, se nikde jinde kompetence sociálního pedagoga neobjevují. Svým způsobem je tato pozice velmi úzce spojena se sociální prací. Sice nese označení pedagog szkolny, ale působení je především v poradenské oblasti (Šmída, Čech, Hormandlová, Jůvová 2024). Na polských vysokých školách lze studovat sociální pedagogiku i sociální práci a následně se uplatnit v oblastech sociálního a výchovného poradenství, kulturní práce, pedagogiky poruch chování i v pečovatelském a sociální práci, dále v agenturách práce, na úřadech sociální péče a ve školách nebo v rodinném poradenství, dále může pracovat i různých sdruženích například nebo jako sociální pracovník (tamtéž).

2.2.3 Slovensko

Nyní se pokusím přiblížit situaci ohledně sociální pedagogiky na Slovensku. Do rozdělení Československa v roce 1992 se česká a slovenská sociální pedagogika rozvíjely paralelně. U zrodu stál Ondrej Baláž, který se zasloužil o první teoretické a metodologické základy. Ten vidí

sociální pedagogiku, jako interdisciplinární vědu na rozhraní pedagogiky a sociologie. Jeho výzkum je zaměřen na efektivitu vztahů mezi člověkem a společností a mezi individuální a institucionální výchovou. Podle Baláže je sociální pedagogika velmi důležitý pomocný a poradenský systém (Baláž, 1981).

Další přední představitelkou slovenské sociální pedagogiky je Zlatica Bakošová. Ta sociální pedagogiku popisuje jako porporu života dětí a mládeže, kteří se dostanou do problémových a krizových situací. Svůj výzkum zaměřuje na problematiku sociálně negativních jevů a jejich prevenci. Mezi tyto jevy řadí agresivitu, šikanu a užívání drog ve škole. Myšlenka sociální pedagogiky podle Bakošové je postavena na filantropismu a humanismu. Snaží se, aby byl jedinec tolerován, přijímán a aby se mu dostalo podpory. Pro člověka by měla sociální pedagogika mít rozměr výchovný, sociální, poradenský a preventivní, kam patří ochrana, péče a charita (Bakošová, 2005).

Nesmím zapomenout ani na osobnost Jolany Hroncové, která se věnuje především teorii sociální pedagogiky, a to především výzkumu prevence sociálněpatologických jevů u dětí a mládeže. Hroncová se taktéž zasloužila o založení Asociácie sociálních pedagogov a dnes funguje jako místopředsedkyně tohoto sdružení (Hroncová, 2009). Toto občanské sdružení bylo zaregistrováno v dubnu 2018, avšak začátky, kdy byli připravováni první studenti pro pozici sociálního pedagoga se datují do roku 1993. Konkrétně na Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici (Stanovy ASPg, 2019).

Díky úsilí, které bylo od roku 1993 věnováno sociální pedagogice, dokázala být pozice sociálního pedagoga začleněna do zákona o pedagogických pracovnících a byla tak zajištěna stabilní pozice pro sociální pedagogy ve školách a školských zařízeních. To vše se podařilo již v roce 2008 (Hroncová, 2019). Tohle vše je možné díky legislativnímu ukotvení do *zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplneni niektorých zákonov ve znení neskorších predpisov*. Po 11 letech došlo k dalším úpravám, kdy se stal sociální pedagog odborným zaměstnancem podle *zákona č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestancoch a o zmene a doplneni niektorých zákonov v znení neskorších predpisov*, tímto úkonem získal sociální pedagog stejnou pozici jako např. speciální pedagog nebo školní psycholog (Niklová, 2020).

Od 1. 1. 2023 probíhá na Slovensku postupná reforma, která upravuje systém výchovného poradenství. Objevuje se pět stupňů podpůrných úrovní, to vše na základě *novely školského zákona č. 415/2021 Z. z.* Do tohoto systému spadají zařízení poradentství a prevence, která jsou rozdělena na centrum poradentství a prevence a specializované centrum poradentství

a prevence. Na školách pak do tohoto systému řadíme pedagogické pracovníky, školní podpůrný tým anebo odborné zaměstnance školy (kariérový poradce, speciální pedagog nebo právě sociální pedagog). V návaznosti na to je také zaveden *Katalog podpůrných opatření*. Zde můžeme najít i informace o sociálním pedagogovi, který např. pomáhá při zkvalitnění podmínek pro vzdělávání žáků se sociálním znevýhodněním. (Niklová, 2023)

Aktuálně probíhá na vysokých školách řada studijních programů orientovaných na sociální pedagogiku. Uplatnění pro absolventy je možné jako volnočasoví a/nebo sociální pedagogové v resortu školství, ve státní správě a v oblasti sociálních služeb. Je možné se věnovat např. prevenci sociálně-patologických jevů nebo rizikovému chování. Sociální pedagog může pracovat v oblasti poradenství pro děti, mládež a rodiny se speciálními potřebami nebo sociálně znevýhodněné osoby. Taktéž se může věnovat preventivnímu poradenství a pedagogické diagnostice (Cintulova, 2005).

2.3 Legislativní ukotvení sociálního pedagoga

I přesto, že sociální pedagogika je velmi propojená se sociální prací, nejsou pro ni jasně stanovená pravidla týkající se legislativního rámce. Abychom mohli jasně stanovit pozici sociálního pedagoga, musíme mít jasně a srozumitelně definovanou funkci profese sociálního pedagoga (Mühlpachr, 2004). Tuto skutečnost by mělo zajistit sdružení či asociace daných odborníků. Prvním problémem v této oblasti je absence etického kodexu. Jelikož je v poslední době kladen důraz, aby se ze sociálního pedagoga stala plně hodnotná profese. Z tohoto důvodu by měl být k dispozici etický kodex, který by měl řešit etické záležitosti v každodenní praxi sociálních pedagogů. Doposud je možné využívat etických kodexů z příbuzných profesí. Další podmínkou, která by měla být splněna je potřeba souboru zákonů a předpisů, které jasně formulují profesi a obor v kontextu závazného rámce sociální politiky. Taktéž by zde měl být zohledněn rámec vzdělávací politiky, jelikož sociální pedagog nachází uplatnění v oblasti školství, kde jsou snahy o zavedení pozice školní sociální pedagog. Posledním bodem je pak absence jasně stanovené náplně práce sociálních pedagogů (Šmída, Čech, Hormandlová, Jůvová, 2024).

Ačkoli je možné v České republice studovat obor Sociální pedagogika jako akreditovaný program na osmi vysokých školách, není stále v legislativě ukotvena tato pozice jako samostatná profese. K letošnímu roku není považován za pedagogického pracovníka,

protože stále není uveden v *zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů*. I přesto, že je tato pozice financována z podpůrných opatření jako jeden z nástrojů snižování rozdílů ve vzdělání, můžeme jen těžko o ní hledat zmínku ve *vyhlášce č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními potřebami a žáků nadaných*. Sociální pedagog není uveden ani v *nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě*. Dále můžu uvést *vyhlášku č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních* (tamtéž).

Současně se ale alespoň v některých zákonech zmiňuje sociální pedagogika, ale jako studijní obor, a ne jako jasná profese. Prvním příkladem je *zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů*, kde je uvedeno, že absolvent studijního oboru Sociální pedagogika splňuje kvalifikační předpoklady pro stát se vychovatelem, nebo asistent pedagoga či jako pedagog volného času. Z tohoto důvodu je sociální pedagog v současné době brán jako nepedagogický pracovník. Výsledkem je pak znevýhodnění na úrovni pracovněprávních vztahů. Dochází zde také ke značné nerovnosti týkající se platových poměrů. Jelikož není sociální pedagog uveden v *zákoně č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících, ve znění pozdějších předpisů*, je jejich ohodnocení nižší a zároveň složitější naproti speciálním pedagogům, školním psychologům a nově také školním logopedům, kteří v tomto zákoně uvedeni jsou (tamtéž).

Z důvodu nedostatečného legislativního ukotvení profese sociálního pedagoga dochází můžeme říct až ke snižování kvalifikačních podmínek pro profesi sociálního pedagoga. V České republice fungují operační program výzkum, vývoj a vzdělávání a také operační program JAK. Ty uvádějí jako dostatečnou kvalifikaci pro pozici sociálního pedagoga absolvování vyšší odborné školy v oboru charitativní a sociální práce. Tady je možné konstatovat, že tento studijní obor nemůže plně zastoupit vysokoškolské studium. Velkým problémem je pak, pokud jsou tyto operační programy ukončeny, tak není kolikrát možné ze strany školy pozici sociálního pedagoga ufinancovat z vlastních zdrojů (tamté).

Dalšími zákony, ve který můžeme narazit na obor Sociální pedagogika je *zákon č. 96/2004 Sb., o nelékařských zdravotnických povoláních*, kdy je v zákoně uvedeno, že pokud student absolvuje vyšší odbornou nebo vysokou školu v oboru Sociální pedagogika je odborně způsobilý vykonávat povolání zdravotně-sociálního pracovníka. Zmínka o studijním programu Sociální pedagogika je v *zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách*, kde opět po dokončení studia na vyšší odborné či vysoké škole v oboru Sociální pedagogika může jít absolvent

vykonávat práci sociálního pracovníka, což je také nejčastější pozice, na které nacházejí absolventi studijního programu Sociální pedagog své uplatnění (tamtéž).

Od druhé poloviny devadesátých let již probíhá na našem území proces legitimizace profese sociálního pedagoga. Zlomovým okamžikem můžeme označit rok 2012, kdy se v Zlíně na Univerzitě Tomáše Bati konalo první Sympozium vzdělavatelů v oboru Sociální pedagogika. Hlavními tématy, kterým se zde účastníci věnovali byly otázka let budoucích, zvláště dalšího směřování sociální pedagogiky. Taktéž se zde probíralo pojetí a porovnávání vzdělávacích programů. Díky sympoziu se podařilo vytvořit určité jednotné pojetí tohoto oboru a došlo taktéž ke vzájemné shodě ohledně výhledů do budoucna. Výsledkem byl také vznik myšlenky o založení určitého sdružení, ve kterém se budou shromažďovat vzdělavatelé z oboru sociální pedagogiky. Toto sdružení by mělo vytvářet podporu pro oborová pracoviště a zároveň by měl vzniknout subjekt, který by jednal s politicko-ekonomickými subjekty (Lorenzová, 2017) Vzniká tedy Asociace vzdělavatelů sociální pedagogů.

Kromě toho se teď AVSP zabývá dalším problémem. Týká se to *novely zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách* (Hladík, Petrenko, 2010) V tomto zákoně se zatím počítá, že absolvent oboru Sociální pedagogika má předpoklady pro vykonávání povolání sociálního pracovníka. Důležité je zmínit, že od 1.1.2025 by měl vejít v platnost zákon o sociální práci, již nepočítá s tím, že bude stačit obor sociální pedagogiky pro vykonávání profese sociálního pracovníka. Možným řešením může být umožnění dostudování příbuzných oborů, které by měli absolventi možnost dokončit v rámci doplňujícího studia. I přesto se jedná o výraznou překážku, která bude mít velký vliv na absolventy oboru Sociální pedagogika. Tento akt jim zkomplikuje vstup do praxe a negativně se podepíše na jejich pracovní uplatnění. Zajímavé je, že k se k tomuto kroku dospělo, jelikož se absolventi již 25 let efektivně uplatňují v praxi v mnoha oblastech sociální práce. Můžeme zde tedy pozorovat jakousi rivalitu mezi sociální pedagogikou a sociální prací, a to i přesto, že tyto dva obory spolu velmi úzce souvisí a dlouhá léta se vyvíjely kontinuálně. Místo spolupráce, tedy pozorujeme snahu se vůči sobě navzájem vymezit (Šmída, Čech, Hormandlová, Jůvová, 2024). Podle Dušana Klapka se jedná o institucionální politicko-mocenské snahy regulovat sociální realitu. Tedy, že instituce se snaží ovlivňovat sociální realitu prostřednictvím podpory uznávaných sociálních oborů, například tím, že zajišťují kvalitní vzdělávání a pomáhají absolventům najít uplatnění na trhu práce (Klapko, 2020)

Na základě diskusí mezi odborníky a dlouhodobému úsilí mnoha z nich lze v budoucnu očekávat, že pozice sociálního pedagoga bude legislativně zakotvena mezi pedagogickými

pracovníky, včetně jejího zařazení do souvisejících právních předpisů. Zůstává však otevřenou otázkou, kdy k tomu dojde. Politické subjekty se touto problematikou již zabývají. Téma sociálních pedagogů vyvolává značný zájem jak v odborných kruzích, tak mezi širokou veřejností, což vytváří tlak na to, aby se daná problematika reflektovala jak v legislativě, tak v praxi (Šmída, Čech, Hormanďová, Jůvová, 2024)

Pokud by došlo k legislativnímu ukotvení, mohlo by to především přispět ke zlepšení pracovněprávních podmínek pro sociální pedagogy. Schválení této legislativy by však nebylo nutně spojeno s vyčleněním finančních prostředků ze státního rozpočtu, neboť financování těchto pozic by mohlo pokračovat prostřednictvím operačních programů a dalších projektů. Sociální pedagogové by tak konečně získali potřebnou a očekávanou zákonnou podporu, jejíž nedostatek v současnosti přináší řadu obtíží. Zajímavé je, že Slovensko, s nímž sdílíme společnou historickou, legislativní i sociálně-pedagogickou tradici reguluje tuto pozici prostřednictvím *zákona č. 415/2021 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov*, který rozšiřuje možnosti uplatnění sociálních pedagogů v praxi. Na Slovensku mají sociální pedagogové možnost pracovat v zařízeních zaměřených na výchovné poradenství a prevenci, ve školním systému od mateřských škol a po střední školy, a také ve speciálních výchovných zařízeních (tamtéž).

Mezi dalšími zákony regulující profesí sociálního pedagoga na Slovensku je *zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách*. Je třeba zdůraznit, že profese sociálního pedagoga na Slovensku i nadále prochází dynamickým vývojem a jejím upevněním v legislativní a praktické sféře. Školský zákon byl nedávno novelizován a nyní nese označení č. 415/2021. Tato novela stanovuje legislativní rámce pro nový systém výchovného poradenství a prevence a celý proces jeho transformace. Reforma přináší komplexní změny v systému poradenství, zavádí pět úrovní podpory odborných činností a klade důraz na individuální potřeby žáka a jeho rodiny. Součástí tohoto systému jsou také školní podpůrné týmy a pedagogičtí a odborní pracovníci ve školách. Kromě toho reforma zavedla Katalog podpůrných opatření do slovenské praxe. Dále byl novelizován i *zákon č. 138/2019 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch*, který aktualizoval stávající *zákon č. 414/2021* (tamtéž).

Profese jako sociální pedagog, sociální pracovník či podobně zaměřené profese jsou běžně přítomny nejen na Slovensku, ale také v Polsku, Německu, Dánsku, Velké Británii, USA, Kanadě a dalších zemích. Tím vyvstává otázka, proč Česká republika nezohledňuje tyto trendy, váhá s uzákoněním pozice sociálního pedagoga a nereaguje na potřeby škol, čímž nevyužívá potenciálů oborů, které sama podporuje akreditací příslušných studijních programů (tamtéž).

Podle Moravce měly tyto akreditované studijní obory do roku 2014 téměř 7000 absolventů (Moravec, Kabelková, Hůle, Šťastná 2015). Na základě výzkumu, který uskutečnil Šmída a kolektiv absolvovalo od roku 2000 do roku 2022 bakalářské a magisterské studijní programy Sociální pedagogika v České republice více než 19 500 studentů, přičemž kolem 11 500 z nich získalo bakalářský titul a přibližně 8000 titul magisterský. Celkový odhad počtu absolventů však činí zhruba 22 000, což je způsobeno tím, že se do průzkumu nezapojily dvě fakulty, které tyto programy nabízejí. I přes tento značný počet však profese sociálního pedagoga podle platné legislativy oficiálně neexistuje (Šmída, Čech, Hormandlová, Jůvová, 2024).

2.4 Úloha sociálního pedagoga na základní škole

V této části se budu věnovat klíčové roli sociálního pedagoga v českých školách, přičemž bude podrobně popsána jeho pozice v praxi. Sociální pedagog působí na různých úrovních jak ve školním prostředí, tak i mimo něj, kde podporuje nejen žáky, ale také učitele, rodiče a širší komunitu. V rámci této analýzy budou vymezeny jeho kompetence a činnosti, které zahrnují prevenci rizikového chování, podporu zdravého psychosociálního vývoje žáků a spolupráci s dalšími odborníky. Současně se však tato kapitola bude věnovat i komplikacím, které mohou sociální pedagogové čelit, jako je syndrom vyhoření, jenž může být důsledkem vysokých nároků a emoční zátěže spojené s jejich prací. Tímto způsobem se snažíme poskytnout komplexní pohled na profesi sociálního pedagoga a její význam v českém vzdělávacím systému.

2.4.1 Pozice sociálního pedagoga v praxi

Absolventi oboru Sociální pedagogika se v posledních desetiletích uplatňují zejména v různých profesích a institucích zaměřených na sociální služby, volná čas, prevenci a reedukaci, ale také neziskovém sektoru. V současnosti se však role sociálního pedagoga čím dál více propojuje se školstvím, kde se ukazuje jako důležitá součást školního poradenského týmu, přičemž nejčastěji působí na základních školách. Jak bylo zmíněno v předchozích kapitolách, české školství si začíná být stále více vědomo potřeby sociálních pedagogů schopných čelit mnoha odborně dosud neřešeným problémům (tamtéž).

Činnosti sociálního pedagoga jsou skutečně rozmanité, což vyplývá z potřeb základních škol, širokého odborného rozhledu a dovedností získaných vysokoškolským studiem. Důležitou roli také hraje rozmanitost cílové skupiny, se kterou sociální pedagog pracuje. To přispívá nejen k flexibilitě této pozice v komplexním přístupu k řešení různých problémů s využitím různých metod, ale i k určité nejistotě a obtížím při jasném vymezení jejího postavení. Pedagogičtí

pracovníci, ředitelé škol, zaměstnanci orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále OSPOD), rodiče žáků ani samotní sociální pedagogové často nemají úplnou představu o povinnostech a úkolech spojených s touto pozicí (tamtéž)

2.4.2 Cílové skupiny

Na začátek je důležité zdůraznit, že sociální pedagog se obvykle zaměřuje na práci se žáky a jejich rodinami. Kromě toho úzce spolupracuje s pedagogickými pracovníky školy, včetně učitelů, specialistů školního poradenského pracoviště a vychovatelů. Kromě interní spolupráce se také angažuje s externími institucemi, jako jsou školská poradenská zařízení, např. pedagogicko-psychologické poradny (dále PPP), OSPODem, zdravotnická zařízení, preventivně-výchovná centra, státní a místní správa, poskytovatelé sociálních služeb a neziskové organizace. Jeho činnost ve škole, může mít také pozitivní dopad na místní komunitu, čímž přispívá k vnímání školy jako otevřené sociální a komunitní instituce (AVSP, 2020).

Cílové skupiny, respektive osoby, se kterými sociální pedagog kooperuje patří:

- žák,
- rodina žáka,
- pedagogická pracovník školy (učitel, třídní učitel, vychovatel, asistent pedagoga, poradenský pracovník)
- externí instituce (OSPOD, PPP, policie, neziskové organizace a další)
- společenství (Daněk, Šmída, 2023).

Sociální pedagog se zaměřuje na všechny žáky školy, protože pracuje s celými třídními kolektivy v rámci různých aktivit, jako jsou preventivní programy, rozvoj sociálních dovedností a volnočasové aktivity. Zároveň však klade výrazný důraz na podporu žáků z různě znevýhodněných skupin, jako jsou ti, kteří čelí sociálnímu znevýhodnění, pocházejí ze zanedbávajícího, ohrožujícího a nepodnětného prostředí, nebo se potýkají s rizikem školního neúspěchu, rizikového chování či sociální exkluze. Tato podpora zahrnuje intervenční, poradenské a podpůrné aktivity, jejichž cílem je usnadnit překonání překážek, které mohou žákům bránit v úspěšném vzdělávání (tamtéž).

2.4.3 Činnost sociálního pedagoga

Sociální pedagog ve škole plní různé odborné a specifické úkoly zaměřené na konkrétní cílové skupiny. Tento přístup vychází z podstaty sociální pedagogiky, která se zaměřuje nejen na rozvoj společnosti prostřednictvím kultivace jednotlivců, ale také na pomoc jednotlivcům a

skupinám, jež potřebují větší podporu (Kraus, 2014). Sociální pedagog, který je součástí školního poradenského týmu a pedagogického sboru, se zapojuje do přímé sociálně-pedagogické činnosti zaměřené na zlepšení školních výkonů a maximální využití rozvojového potenciálu všech žáků (ASOCP, 2023). Sociální pedagogové hrají klíčovou roli v kultivaci jednotlivců a jejich přípravě na život ve společnosti, přičemž je zásadní zaměření na integraci hodnot a výchovu k nim (Pospíšil, 2023).

Pokud bychom chtěli činnosti sociálního pedagoga působícího na základní škole rozdělit do jednotlivých kategorií, můžeme využít schéma z práce Šmída a kol. Zde jsou rozdělené činnosti podle plánované metodiky práce pro sociální pedagogy, z níž je na první pohled zřejmá široká škála a odborné zaměření této pozice (Šmída, Čech, Hormandlová, Jůvová, 2024).

Mezi tyto činnosti řadíme:

- prevenci a preventivní činnost
- diagnostiku a depistáž
- intervenci a intervenční činnosti
- výchovné a vzdělávací činnosti
- poradenské, informační a konzultační činnosti
- metodické a koordinační činnosti
- činnosti k vlastní osobě (tamtéž)

V následujících podkapitolách budou blíže specifikované činnosti sociálního pedagoga na základní škole.

Prevence a preventivní činnosti

Sociální pedagogové zajišťují školám příležitosti k intenzivnější a komplexnější realizaci prevence než v minulosti. Obvykle se zaměřují na primární a sekundární prevenci. I když ve školách pracují také školní metodici prevence, kteří koordinují preventivní aktivity, sociální pedagogové hrají klíčovou roli při jejich komplexním provádění (Procházka, 2012). Sociální pedagog je činný odborník, který spolupracuje s dalšími poradenskými pracovníky, což jasně ukazuje, že ve spolupráci se školním metodikem prevence navrhuje a realizuje preventivní programy pro žáky (AVSP, 2020). Sociální pedagogové disponují mimo jiné schopností koordinovat prevenci rizikového chování, kterou v praxi často realizují. Můžeme je přemýšlet, zda tuto činnost převzali od školních metodiků prevence, nebo zda koordinaci spolupracují (Šmída, Čech, Blábolilová, Slívová, Balaban, Daněk, Hormadlová, Kohoutová, 2023).

Preventivní působení na žáky

Preventivní programy tvoří základní součást činností sociálního pedagoga. Tyto programy se mohou soustředit na oblast rizikového chování, propagaci zdravého životního stylu, podporu kvalitních mezilidských vztahů a pozitivního klimatu ve třídě, zdraví duševní pohody, jakož i prevenci různých typů závislostí a dalších problémů. Cílem realizace těchto preventivních programů je pomoci žákům osvojit si nezbytné znalosti a dovednosti pro efektivní a bezpečné řešení případných problémů či obtížných životních situací. Sociální pedagog má tak možnost vybavit žáky nezbytnými sociálními dovednostmi, čím může předcházet vzniku či dalšímu prohlubování problémového chování (Soják, Čech, 2010).

Preventivní činnost se neomezuje pouze na speciální programy, ale probíhá také v průběhu běžných a každodenních aktivit. Otevřenost a nehodnotící přístup, které vytvářejí důvěru žáků v sociálního pedagoga, jsou silné nástroje, jež pedagogové hojně využívají. Při běžných interakcích, jako jsou rozhovory na chodbě nebo volnočasové aktivity, mohou sociální pedagogové výrazně přispět k pozitivnímu ovlivňování žáků a aktivně podporovat jejich morální vývoj, formování hodnot a zlepšování sociálních dovedností. Kromě toho se zaměřují na osobnostní růst žáků, učí je psychohygieně, zdravému sebepojetí a sebevědomí, což je v dnešní době velmi důležité. Tímto způsobem také podporují duševní zdraví a psychickou odolnost žáků. Prevence je tedy realizována skutečně komplexním způsobem (Blábolilová, Kohoutová, Šmída, 2023).

Prevence se realizuje na primární i sekundární úrovni, přičemž zahrnuje jak specifické, tak nespecifické přístupy. V oblasti specifické primární prevence sociální pedagog provádí všeobecnou, selektivní a indikovanou prevenci. K dosažení preventivních cílů může sociální pedagog uplatnit různé metody, přičemž je vhodné je různě kombinovat. Mezi metodami, které sociální pedagog využívá, nalezneme slovní techniky (jako vyprávění, vysvětlování a přednášky), dialogické metody (jako rozhovory, práce s textem a napodobování), aktivizační přístupy (například diskusi, řešení problémů, situační metodu a insenační metodu) a komplexní metody (jako brainstorming a využití mediálních technologií). Významný přínos mají zejména aktivizační metody, které jsou pro žáky atraktivní a podněcují je k vlastnímu zapojení do činnosti (Skácelová, 2015). Sociální pedagog se opírá o různé preventivní programy, komunitní kruhy, volnočasové aktivity a osvětové přednášky. Dále má možnost implementovat metodu Open Space klubu, jež v rámci škol nabízí prostor pro dobrovolnou účast v diskusích o rozmanitých tématech (Soják, 2009).

Preventivní působení na rodinu žáka

Aby byla zajištěn komplexní podpůrný přístup k žákovi, je nezbytné také cíleně pracovat s jeho rodinou. Sociální pedagog se zaměřuje na rodinu žáka s cílem posílit pozitivní chování a optimalizovat výchovný styl rodičů, což následně přispívá k lepšímu výchovnému a vzdělávacímu procesu pro dítě.

Dosáhnout žádoucích změn lze např. prostřednictvím zvyšováním motivace, pedagogizace rodinného prostředí, posílení rodičovských kompetencí, obhajoby potřeb dítěte, poskytování poradenství v rodině, osvětových a vzdělávacích aktivit, zlepšení informovanosti rodiny o dostupných poradenských službách školy a možnostech sociální podpory, porozumění v náročných životních situacích, či poskytování výchovného poradenství.

Důležité je zejména internalizovat hodnotu vzdělání do rodinné hodnotové orientace, což může vést k vyšší motivaci rodiny podporovat své děti v dalším studiu. Sociální pedagog může s rodinou vykonávat celou řadu činností, avšak klíčové je vybudovat důvěrný, respektující a spolupracující vztah. Tento intenzivní přístup k spolupráci s rodinou je obzvlášť cenný u rodin sociálně znevýhodněných, neboť funguje jako prevence předčasného odchodu dětí ze vzdělávacího systému (Šmída, Blábolilová, 2023).

Preventivní působení na pedagogické pracovníky

Pedagogická profese patří mezi náročná povolání, a to jak v krátkodobém, tak dlouhodobém horizontu. Učitelé často zažívají fyzickou únavu, stres, syndrom pomocníka a také syndrom vyhoření (Šedivá, 2023). Sociální pedagog v této oblasti slouží jako cenná podpora pro pedagogické pracovníky, přičemž jim pomáhá formulovat účinné strategie řešení. Inicjuje jejich vzdělávání a seberozvoj, podporuje pravidelné provádění psychohygieny, např. prostřednictvím relaxačních technik, a také nabízí konzultace zaměřené na ventilaci emocí, zklidnění situací či mediaci konfliktů. Kromě toho poskytuje metodickou podporu učitelům při práci s různorodými skupinami žáků, jako jsou ti se sociálním znevýhodněním, žáci v ohrožení nebo ti s výchovnými problémy. Tato podpora je pro pedagogické pracovníky nesmírně důležitá v jejich profesní činnosti (tamtéž).

Diagnostika a depistáž

Aby sociální pedagog mohl porozumět situaci žáka a jeho rodiny a vybrat vhodný preventivní, stimulační nebo intervenční program, do kterého by měl žák zařadit, je nejprve nezbytné identifikovat hlubší příčiny jeho rizikového chování nebo obtíží. K tomu sociální pedagog využívá různé diagnostické nástroje, jako jsou rozhovory, pozorování, dotazníky, analýza

dokumentace, hodnocení výsledků činnosti, sociometrické metody a kazuistiky. Hlavním cílem tohoto procesu je zpravidla zjistit a pochopit překážky, které brání žákovi dosáhnout jeho maximálního rozvoje a úspěchu. (Šmída, Čech, Hormadlová, Jůvová, 2024).

V rámci depistáže sociální pedagog identifikuje žáky, kteří jsou ohroženi sociálním znevýhodněním, pocházejí ze zanedbávaného, ohrožujícího nebo nepodnětného prostředí, čelí školnímu neúspěchu nebo jsou vystaveni riziku vzniku a rozvoje problematického chování. Dále se zaměřuje na žáky s výchovnými problémy, ty kteří byli vyloučeni z třídních kolektivů, stejně jako na žáky s osobnostními a vztahovými obtížemi či těmi, kdo zažívají šikanu. Depistážní aktivity se obvykle uskutečňují ve školním a třídním prostředí, avšak také v lokálním prostředí školy a v rodinném zázemí žáka. Pro realizaci depistáže využívá zpravidla rozhovor a pozorování, případně dotazník, přičemž usiluje o odhalení rizikového chování, obtíží, bariér, sociálního znevýhodnění atd., které by mohly žáka a jeho rodinu negativně ovlivnit. Právě rodinné prostředí, ve kterém dítě vyrůstá, je velmi cenným zdrojem informací, neboť většina problémů výše zmíněných specifických skupin žáků pramení právě odtud (ASOCP, 2023).

Vhodný přístup je třeba stanovit na základě množství informací, jež je sociální pedagog schopen shromáždit. Je důležité, aby sociální pedagog chápal způsob myšlení, cítění a jednání klienta, jakož i příčiny těchto projevů (Procházka, 2012).

Abychom správně porozuměli situaci, je nezbytné diagnostikovat jednotlivce (např. žáka nebo rodiče) či skupiny (např. třídní kolektiv nebo rodinu žáka), čímž odhalíme příčiny jejich obtíží. K tomu sociální pedagog využívá metody sociálně-pedagogické a pedagogicko-psychologické diagnostiky (Jedlička, Kořa, Slavík, 2018). Díky tomu je schopen zhodnotit nastavení výchovně-vzdělávacího procesu, zohlednit socioekonomické podmínky jednotlivých žáků, pochopit překážky bránící jejich komplexnímu rozvoji a nalézt adekvátní řešení těchto problémů. Tímto způsobem také posiluje postavení školy jako sociální instituce, která nevěnuje pozornost jen akademickému, ale i sociálnímu aspektu života žáka a aktivně je reflektuje. Pro žáka je totiž zvlášť náročné zaměřit se na školní úspěchy a vlastní motivaci k seberozvoji vzdělávání k seberozvoji a vzdělávání, pokud nemá uspokojeny své základní biologické a zároveň sociálně-vztahové potřeby. Tuto skutečnost je třeba stále více brát v potaz (tamtéž).

Sociální pedagog provádí depistáž také směrem k pedagogickému sboru školy. Díky pozorování, rozhovorům a případně využití dotazníků může odhalit nejen neefektivní vztahy a konflikty na pracovišti, což může předejít problémům jako je mobbing či bossing, jež výrazně narušují chod školy, ale také identifikovat jednotlivce, kteří se nacházejí na pokraji vyhoření

nebo aktuálně potřebují zvýšenou podporu. Mnozí pedagogové si často těchto problémů ani nevšimnou nebo nemají odvahu požádat o pomoc. V této roli se sociální pedagog stává klíčovým podpůrným faktorem pro pedagogy (Čech, 2010).

Intervence a intervenční činnost

Sociální pedagog na základní škole vykonává další odbornou činnost, kterou je intervence. Tato intervence se zaměřuje na vývoj a situace, jež mají negativní dopad na žáka. Zahrnuje oblasti rizikového chování, zlepšení vztahů ve třídě, řešení výchovných problémů a potřeby žáků, které negativně ovlivňují jejich osobní rozvoj a vzdělávání. Intervence se také aplikuje v případě ohrožení školním neúspěchem, stejně jako u žáků z prostředí s nedostatečnou péčí či podněty. Může mít podobu jednorázové aktivity, nebo se jednat o dlouhodobé opatření (Šmída, Čech, Hormadlová, Jůvová, 2024).

I když sociální pedagog pracuje se všemi žáky školy na jejich rozvoji, intenzivní podpora je poskytována v okamžiku, kdy je identifikován problém. Jestliže sociální pedagog zjistí, že je žák ohrožen sociálním znevýhodněním, má výchovné obtíže nebo se objevují jiné překážky na jeho straně, začíná v rámci intervence aktivně zasahovat do procesu. Pokud se chování nebo situace žáka nezlepší i při spolupráci mezi sociálním pedagogem, učitelem a jeho rodinou, a pokud problémy dosáhnou výrazné intenzity a ohrožují žáka zapojují se do situace také externí instituce, jako OSPOD, policie, PPP a další. Sociální pedagog rovněž intervnuje v rodinném prostředí žáka, pokud dochází k nespolupráci rodiny se školou, zanedbávání rodičovských povinností v oblasti výchovy a vzdělávání nebo pokud je ohrožována mravní výchova dítěte. Prostřednictvím pedagogizace prostředí se může také zaměřit na oblasti osobních a vztahových problémů s cílem zlepšit vztahy mezi žákem a jeho rodinnými příslušníky (Kraus, 2014).

Sociální pedagog, stejně jako psycholog a sociální pracovník, má možnost provádět krizovou intervenci, která se zaměřuje na žáka, jeho rodinu a pedagogické pracovníky. Tento typ intervence je určen k uklidnění akutních krizových situací a prevenci jejich dalšího vývoje. V rámci jednotlivých fází krizové intervence sociální pedagog nejprve navazuje kontakt, zajišťuje bezpečnost jedince a pomáhá mu uklidnit jeho emocionální reakce. Dále shromažďuje relevantní informace o dané situaci a hledá možné řešení. Jeho cílem je stabilizovat situaci, uvědomit si příčiny a průběh krize a nalézt bezpečné způsoby, jak ji překonat. Při zasažení všech tří cílových skupin současně se krizová intervence prioritně zaměřuje na dítě, avšak sociální

pedagog také usiluje o zajištění podpory pro rodinu žáka a pedagogické pracovníky, aby pomohl stabilizovat celou situaci (Špatenková, 2017).

Výchovné a vzdělávací činnosti

Sociální pedagog ve škole se podílí na řadě výchovných a vzdělávacích aktivit, které mají za cíl podporovat rozvoj jednotlivců i skupin. Jeho práce se zaměřuje na posílení osobnostních, sociálních a morálních dovedností a kompetencí, které jsou pro život ve společnosti cenné. Dále se jeho činnost soustředí na upevnění hodnotové orientace a zvyšování motivace k vzdělávání a smysluplnému využívání volného času (AVSP, 2020).

Dále organizuje výchovně-vzdělávací a osvětové programy zaměřené na žáky a celé třídní kolektivy, což často koresponduje s preventivními aktivitami specifickými pro primární prevenci. Mezi opakované činnosti sociálních pedagogů patří také vedení komunitních kruhů, které napomáhají rozvoji sociálních dovedností u žáků. Tímto způsobem sociální pedagog přispívá k vytváření sociální výchovy, přičemž hraje klíčovou roli v osvojování žádoucích vzorců chování žáků (Šmída, Čech, Hormadlová, Jůvová, 2024).

Sociální pedagog se rovněž soustředí na podporu rozvoje rodin žáků. V rámci svého působení jak v domácím prostředí, tak ve škole, usiluje o posílení významu vzdělání a o podporu správného životního stylu v rodině žáka. Vzájemná spolupráce, respekt a důvěra, které rodina navazuje se sociálním pedagogem, usnadňují pozitivní ovlivnění rodiny. Tento pedagog tak posiluje rodičovské dovednosti týkající se výchovy a vzdělávání jejich dětí. Navíc má sociální pedagog možnost realizovat pro rodiny žáků osvětové a vzdělávací programy zaměřené na různá specifická témata, jako jsou například smysluplné využívání volného času, bezpečnost v online prostředí, finanční gramotnost nebo prevence rizikového chování dětí. Tímto způsobem lze také zapojit místní komunitu (Šmída, Blábolilová 2023).

Sociální pedagog se podílí na vzdělávání a zvyšování povědomí pedagogických pracovníků o prevenci rizikového chování, současných trendech odnosných k žákům, dostupných sociálních službách pro rodiny žáků a práci se žáky, kteří potřebují větší podporu. Zároveň také poskytuje podporu a vzdělávání pedagogům v oblasti seberozvoje a psychohygieny (Šmída, Čech, Hormadlová, Jůvová, 2024).

Poradenské, informační a konzultační činnosti

Dále vykonává sociální pedagog důležité činnosti, jako jsou poradenství, konzultace a sdílení informací, které směřuje nejen k žákům a jejich rodinám, ale také k pedagogickým

pracovníkům školy. Není náhodou, že je sociální pedagog často označován jako „most“ mezi školou a rodinou žáka (tamtéž).

Sociální pedagog obvykle poskytuje různé formy poradenství, zahrnující sociální, výchovné, karierní a sociálně-pedagogické aspekty. Tato pomoc je určena žákovi a jeho rodině a může zahrnovat i zprostředkování dalších služeb, jako jsou odborné poradenství ve škole, komunitní sociální služby, nabídky volnočasových aktivit, zájmového vzdělávání a možnosti pokračování ve vzdělání na vyšší úrovni. Dále se zaměřuje na problematiku rizikového chování, vzdělávacích a výchovných obtíží, sociálních problémů, selhávání či školního neúspěchu a další související oblasti (AVSP, 2020). Důležitou součástí role sociálního pedagoga je jeho orientace v poradenství, které by mělo být na vysoké úrovni. Díky znalostem a kontaktům je schopen nasměrovat rodinu k potřebným službám. Efektivní výměna informací mezi školou, žákem, jeho rodinou a externími institucemi významně přispívá k optimalizaci celého procesu. Tímto způsobem sociální pedagog přispívá ke zlepšení rodinné situace žáka a vykonává své činnosti jak ve školním prostředí, tak i v domácím prostředí žáka (tamtéž).

Během poradenského procesu s cílovými skupinami sociální pedagog využívá různé standardní metody práce s klienty, jako jsou předávání informací, jejich distribuce, ventilace, interpretace, povzbuzování, mediace, konfrontace, reflexe, trénink a relaxační techniky. Mezi běžně používané metody patří také modelové situace známé jako modelování, které slouží k vytvoření a nácviku vhodných reakcí a mechanismů v různých situacích. Kromě toho se sociální pedagog často věnuje terapii, kterou provádí se žákem, pokud je to nutné. (Šmída, Čech, Hormadlová, Jůvová, 2024).

Poradenství je rovněž poskytováno pedagogickým pracovníkům, kteří pracují se specifickými skupinami žáků a řeší otázky výchovných problémů a rizikové chování (Červeňáková, Fiegelová, Nováková, Pinterová, Svačinová, Pecková, Svitáková, Šidlovská, Tobola, 2019). Sociální pedagog je pedagogům nápomocen a nabízí jim jak jednorázové, tak i opakované konzultace, při nichž sdílí důležité informace o dostupných poradenských službách v okolí, vývojových či socializačních obtížích žáků a o jejich rodinných poměrech. Výměna informací a konzultace s pedagogickými pracovníky probíhají na denní bázi (Šmída, Čech, Hormadlová, Jůvová, 2024).

Individuální i skupinové konzultace se uskutečňují jak jednorázově, tak i v dlouhodobějším horizontu a jsou k dispozici také pro žáky. Sociální pedagog nabízí žákům příležitost probrat prakticky jakékoliv situace, s nimiž se jednotlivci nebo skupiny potýkají. To může zahrnovat různé osobní, vztahové či rodinné záležitosti, které žáci potřebují řešit.

Prostřednictvím těchto konzultací sociální pedagog nejen sleduje aktuální situace žáků a trendy v oblasti rizikového chování, ale také se zaměřuje na posilování jejich schopnosti řešit problémy a kriticky přemýšlet nejen o vlastním chování, ale i o chování ostatních lidí (tamtéž).

Sociální pedagog řídí rozhovory s žákem a jeho rodinou, organizuje výchovná a případová setkání, a další formy schůzek, které mají za cíl nalézt vhodné řešení pro výchovné, vzdělávací či jiné situace, ve kterých se žák nachází. Při této činnosti sociální pedagog aplikuje prvky case-managementu (NPI, 2023). Význam spočívá ve vytvoření jednotného postupu pro různé odborníky a služby, které usilují o stabilizaci situace jednotlivců a podporu schopnosti využívat své přirozené zdroje (tamtéž).

Metodické a koordinační činnosti

Jak již bylo zmíněno v přechozím textu, sociální pedagog hraje klíčovou roli v komunikaci mezi školou, pedagogy, žáky, jejich rodinou a další institucemi, které se zapojují do řešení různých problémů. Obvykle koordinují tuto spolupráci, aby se problémové situace, jež negativně ovlivňují žáka, nebo chování žáka, řešili co nejefektivněji a s využitím vhodných strategií a podpory, včetně zapojení relevantních institucí. Silnou stránkou sociálního pedagoga je jeho hluboké porozumění rodinné situaci žáka a jeho zázemí, stejně jako znalost dostupných poradenských, sociálních a dalších služeb v místě či regionu. Díky mezioborové spolupráci v konkrétním případě tak zajišťuje komplexní přístup k řešení problémů žáka a jeho rodiny, což přispívá k podpoře všech aspektů jeho života a vývoje. Koordinace se rovněž odráží v poradenských službách, jež škola nabízí v souladu *vyhláškou č. 72/2005 Sb. o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních*. Díky svým multioborovým odborným znalostem může sociální pedagog zaujmout pozici vedoucího školního poradenského pracoviště a tím efektivně koordinovat poskytování těchto služeb (Šmída, Čech, Hormadlová, Jůvová, 2024).

Koordinace může probíhat rovněž při organizaci a realizaci volnočasových a dalších akcí, které škola pořádá jako například adaptační kurzy, dny otevřených dveří, školy v přírodě či projektové dny (ASOCP, 2023). Jak jsem již zmiňoval, někteří sociální pedagogové se podílejí na koordinaci prevence a preventivních aktivit ve škole, přestože tyto úkoly náleží plně do kompetence školního metodika prevence. Zůstává otázkou, zda se tato oblast stane součástí pracovní náplně sociálního pedagoga i v budoucnosti (tamtéž).

I když se sociální pedagog věnuje všem žákům školy, klade zvýšený důraz na specifické skupiny, které potřebují větší podporu, jako jsou žáci se sociálním znevýhodněním, žáci

s výchovnými problémy či žáci vystavení různým rizikům (Šmída, Čech, Hormadlová, Jůvová 2024). V tomto kontextu sociální pedagog koordinuje činnost učitelů a spolupracuje s nimi na vytváření vhodných individuálních přístupů k jednotlivým žákům a jejich rodinám. Součástí této spolupráce je i poskytování metodické pomoci pedagogům školy při práci s výše zmíněnými specifickými skupinami žáků. Tím se sociální pedagog snaží nejen zefektivnit práci učitelů, ale také je podporovat a zvyšovat jejich jistotu a odborné dovednosti. V současné době se ukazuje, že taková podpora učitelů je stále více nezbytná (ASOCP, 2023).

Činnost k vlastní osobě

Sociální pedagogové se angažují v mnoha odborných a náročných činnostech, které vyžadují celoživotní vzdělávání a osobnostní rozvoj. Je nezbytné, aby se účastnili dalšího vzdělávání pro pedagogické pracovníky a absolvovali různé kurzy zaměřené na práci se specifickými skupinami klientů, práci s emocemi a agresivitou, nebo na výcvik v krizové intervenci. Tato forma dalšího vzdělávání přispívá k upevnění důležitých kompetencí, které sociální pedagogové potřebují při výkonu svého povolání (Šmída, Čech, Hormadlová, Jůvová, 2024).

Aby byla zajištěna efektivita a kvalitní výkon všech činností, je nezbytné se pravidelně věnovat psychohygieně a budování vlastní odolnosti, nejen v oblasti duševní. Sociální pedagog by měl mít možnost účastnit se různých intervizích a kazuistických setkání a seminářů, kde může sdílet své zkušenosti, řízeně diskutovat o případech a hledat možné strategie řešení. Klíčovou náplní jeho činnosti by mělo být také sebehodnocení, sebereflexe a evaluace prováděných aktivit, což přispívá ke zlepšení kvality práce sociálního pedagoga (tamtéž).

2.4.4 Kompetence sociálního pedagoga

Definování kompetencí sociálního pedagoga se již mnoho let ukazuje jako obtížný úkol, se kterým se snažila vyrovnat řada autorů jako Kraus, Bakošová nebo Procházka (Kraus, 2014). Jasně vymezení těchto kompetencí je přitom klíčové pro efektivní fungování sociálního pedagoga ve školním prostředí, zejména při spolupráci s ostatními odborníky. Identifikace kompetencí však byl problematická, a to kvůli nejasné náplni práce v tomto stále se vyvíjejícím oboru (Chudý, Jůvová, Neumeister, 2011). Již Kraus se pokusil o prvotní specifikaci, kdy rozdělil kompetence na informativní (vědomosti) a formativní (dovednosti, osobní vlastnosti).

Vědomosti dále rozdělil na všeobecné a speciální, dovednosti na senzomotorické, intelektuální a sociální, a osobní vlastnosti na charakterové, volní a zájmy (Kraus, Poláčková, 2001).

Při vytváření kompetencí je důležité zohlednit také názory Mezinárodní asociace sociálních pedagogů (AIEJI), která publikovala dokument *Competence profile* shrnující základní kompetence sociálních pedagogů v letech 2006 a 2022. Ve své práci budu ještě s touto publikací pracovat. V současnosti jsou kompetence školního sociálního pedagoga analyzovány Asociací sociálních pedagogů, a jejich soupis bude zahrnut do *Metodiky práce pro sociální pedagogy*, jež vyjde na konci roku 2024 (Šmída, Čech, Hormadlová, Jůvová, 2024).

Osobnostní kompetence

Od každého pedagogického pracovníka se očekává široké spektrum osobnostních kompetencí, které jsou nezbytné pro výkon jeho povolání. Totéž platí i pro sociální pedagogy. Tyto kompetence nám pomáhají odpovědět na otázku: „Jaký je sociální pedagog?“ Při pohovoru bychom se mohli zaměřit na různé aspekty těchto kompetencí, jako jsou osobnostní zralost, empatie, hodnotová orientace, zodpovědnost, flexibilita, schopnost týmové práce a spolupráce, stresová odolnost a dovednost pracovat na vlastní psychické pohodě (tamtéž).

S ohledem na vykonávané činnosti a předpoklad, že sociální pedagog je specialistou na sociální otázky a mezilidské vztahy, se od něj očekává rovněž vysoká úroveň emoční inteligence a dobře rozvinuté sociální a komunikační dovednosti (Blašítková, 2015). Pro sociálního pedagoga, který má fungovat jako důvěryhodná, stabilní a podpůrná osoba, je nezbytné nejen mít určité vlastnosti, ale také umět adekvátně vystupovat (Procházka, 2012). Přirozená autorita vycházející z osobnostních vlastností sociálního pedagoga hraje klíčovou roli v budování vztahu s cílovou skupinou a umožňuje efektivněji řešit složité situace. Tyto vlastnosti můžeme považovat za základní osobnostní předpoklady pro nehodnotící a neformální přístup, zejména při práci s rodinnou žákou (tamtéž).

Profesní kompetence

V oblasti profese sociálního pedagoga očekáváme široké spektrum kompetencí, které lze uspořádat podle vykonávaných odborných činností této profese. Mezi tyto kompetence patří odpovídající soubor znalostí, dovedností, schopností, postojů, hodnot a dalších dispozic, jež jsou nezbytné pro kvalitní výkon práce sociálního pedagoga. Tyto profesní kompetence sociální pedagog obvykle získává během bakalářského a magisterského studia v oboru Sociální pedagogika a jejich údržbu a rozšiřování zajišťuje i prostřednictvím celoživotního vzdělávání (Šmída, Čech, Hormadlová, Jůvová, 2024).

Profesní kompetence, které zde uvedu jsou podle vymezení, jehož autorem je Kraus. Na základě vykonávaných činností lze organizovat profesní kompetence sociálního pedagoga následujícím způsobem:

Kompetence oborová

Sociální pedagog disponuje širokým spektrem odborných znalostí z různých oblastí, včetně teorie a metod sociální pedagogiky, pedagogiky, psychologie a didaktiky. Tyto znalosti aktivně využívá a aplikuje ve své pedagogické praxi. Klíčové je mít přehled o rámcovém vzdělávacím programu a být obeznámen s průřezovými tématy, která je schopen zapracovat do každodenních aktivit zaměřených na žáky.

Dále mu multioborové vzdělání umožňuje flexibilně spolupracovat s poradenskými pracovníky školního poradenského pracoviště a se zařízeními školní poradenské péče, usnadňovat jejich spolupráci s externími subjekty a řídit síťování těchto služeb. Kromě toho je sociální pedagog kompetentní ke koordinaci poskytování poradenských služeb školám v roli vedoucího ŠPP (Kraus, Hoferková, 2016).

Preventivní kompetence

Úloha sociálního pedagoga je významná především v oblasti rozvoje jednotlivců i skupin prostřednictvím cíleně zaměřeného preventivního působení. Od sociálního pedagoga se očekává, že bude mít široké znalosti o rizikovém chování, sociálně patologických jevech a faktorech, které ovlivňují úspěšnou socializaci a psychosociální vývoj jednotlivců. Tento odborník má schopnost vybrat, připravit a realizovat vhodné preventivní programy nebo aktivity, ať už formou osvěty, volnočasových činností či cílené prevence. Je také schopen orientovat preventivní a podpůrné aktivity na rodinu žáka, aby se zlepšila situace jejich dítěte. Zvýšený důraz je kladen i na znalost strategických a legislativních dokumentů souvisejících s prevencí rizikového chování. (tamtéž)

Depistážní a diagnostická kompetence

Odborné znalosti týkající se depistážních a diagnostických metod a technik, stejně jako schopnost je aplikovat v různých prostředích, jako jsou školy, rodiny a místní komunity, jsou nezbytné pro pracovní činnost sociálního pedagoga. Ten se zaměřuje na zkoumání těchto prostředí, aby odhalil a identifikoval rizikové chování, faktory vedoucí k riziku, výchovné a vzdělávací překážky, jakož i další problémy, které mohou zkomplikovat proces socializace žáka, ovlivnit jeho úspěchy ve škole a negativně zasáhnout jeho nebo rodinný život. Důležitou roli v této oblasti hraje rovněž identifikace žáků, kteří čelí sociálnímu znevýhodnění (tamtéž).

Intervenční kompetence

Znalosti intervenčních technik a jejich praktické aplikace představují komplexní součást intervenční kompetence. Sociální pedagog využívá své odborné znalosti, dovednosti a schopnosti, aby poskytl vhodná opatření a podporu, a to jak v krátkodobém, tak dlouhodobém horizontu, žákům, kteří se nacházejí v obtížných situacích, jako jsou rizikové chování, neuspokojené potřeby, problémy ve vztazích s ostatními či selhání.

Důležitou součástí jeho role je také schopnost zajistit alespoň základní krizovou intervenci nebo zprostředkovat mediaci v případě konfliktů mezi účastníky výchovně-vzdělávacího procesu. Očekává se, že sociální pedagog bude mít přehled o dalších intervenčních opatřeních a bude schopen odkázat na příslušné odborné instituce a služby (tamtéž).

Výchovně-vzdělávací kompetence

Sociální pedagog využívá při své činnosti kompetencí z oblasti pedagogicko-psychologické znalosti z minulosti, které mu pomáhají vytvářet a realizovat výchovné, vzdělávací a rozvojové aktivity pro žáky. Tyto kompetence zahrnují především znalosti o zákonitostech výchovně-vzdělávacího procesu a specifikách vývoje a vzdělávání žáků. Na tyto znalosti navazují další dovednosti, jako je schopnost efektivně pracovat s dynamikou skupiny, podporovat individuální rozvoj žáků nebo na základě definovaných vzdělávacích cílů předávat žákům potřebné znalosti, dovednosti a hodnoty (tamtéž).

Poradenská kompetence

Sociální pedagog často využívá poradenství jako způsob podpory pro své cílové skupiny. V této sféře je nezbytné, aby měl široké znalosti v oblastech výchovného poradenství, odborného sociálního poradenství, sociálně-pedagogického poradenství a potenciálně i kariérního poradenství. Během poradenského procesu většinou realizuje rozhovor (diskusi, konzultaci) s žákem, jeho rodinou nebo pedagogickým pracovníkem, aby se podíval na klientův problém, porozuměl mu, zmapoval jeho potřeby a společně s klientem našel nejlepší možné řešení nebo odpovídající sociální či jinou službu, která by mohla pomoci vyřešit stanovené obtíže. Sociální pedagog přitom vždy jedná v zájmu klienta a usiluje o to, aby mu poskytl účinnou strategii pro řešení jeho problémů (tamtéž).

Komunikační kompetence

Sociálního pedagoga lze v oblasti komunikace považovat za odborníka, což je založena na našich očekáváních ohledně jeho vysoké vzdělanosti, schopností a flexibility při interakci s různými cílovými skupinami. V rámci své profese musí zvládat širokou škálu sociálních a komunikačních dovedností, mezi něž patří empatie, asertivita, improvizální schopnosti, autentičnost, jasné vyjadřování, umění navazovat a udržovat kontakt, a schopnost vzbuzovat důvěru. Tyto dovednosti jsou pro sociálního pedagoga klíčové, neboť jeho činnost zahrnuje nejen práci s žáky, ale také s jejich rodinami, učiteli, vedením školy, externími institucemi a komunitou. Efektivní komunikace se tedy stává zásadním nástrojem v jejich profesní činnosti (tamtéž).

Metodicko-koordinační kompetence

Metodické vedení pedagogických pracovníků, stejně jako efektivní komunikace a koordinace řešení situací žáků v rámci ŠPP a ve spolupráci s externími subjekty, vyžaduje adekvátní úroveň metodických a koordinačních kompetencí. Tyto kompetence sociální pedagog využívá při koordinaci poradenských služeb a ve školách, organizaci preventivních a intervenčních aktivit a při metodickém vedení a koordinaci práce se žáky, kteří jsou sociálně znevýhodněni, či patří do jinak ohrožených skupin. Mnohé z činností, které sociální pedagog vykonává, zahrnují schopnosti organizace, plánování, realizace, delegování, hodnocení, udržování a efektivní využití času. Tyto dovednosti přispívají k jasnému vymezení cílů, strukturaci pracovních aktivit a jejich účinnému plnění, což se projevuje např. při zajišťování, tvorbě nebo realizaci projektů (tamtéž).

Sociální pedagog se zabývá širokým spektrem pedagogických aktivit v oblasti výchovy a vzdělávání. Má tedy k dispozici pedagogické kompetence, jako jsou hodnotící, didaktické a pedagogické dovednosti, které aplikuje při práci s žáky a třídními kolektivy v rámci výchovně-vzdělávacího procesu. Tento přístup poskytuje jasný obraz o jeho možném profesním zařazení mezi pedagogické pracovníky, což by mělo být zohledněno při úpravě kvalifikačních požadavků na pozici sociálního pedagoga. V současnosti mohou tuto profesi vykonávat také absolventi oborů, které nenabízejí znalosti z pedagogicko-psychologického základu (Kraus, 2014).

Mezinárodní asociace pedagogů rozdělila kompetence sociálního pedagoga do dvou skupin: základních a centrálních kompetencí. Mezi základní kompetence patří intervence, která zahrnuje rychlou a efektivní reakci na různé situace a řešení problémů. Dále sem spadá

kompetence k reflektování, zahrnující znalost aktuálních naléhavých problémů a zamýšlení nad událostmi v oboru. Poslední kompetencí v této kategorii je evaluace, jež zahrnuje schopnost plánovat, připravovat a hodnotit vlastní práci, sledovat stanovené cíle, postupy a výsledky (AIEJI, 2006).

Podle Mezinárodní asociace sociálních pedagogů se druhou skupinou kompetencí stávají kompetence centrální. Mezi tyto kompetence patří:

- Sociální a komunikační kompetence, které zahrnují schopnost efektivně spolupracovat s klienty a dalšími odborníky.
- Osobnostní a vztahové kompetence, zahrnující úsilí o navázání harmonického vztahu s klientem a schopnost vcítit se do jeho pocitů a jednání.
- Organizační kompetence
- Rozvojové a vzdělávací kompetence
- Systémové kompetence
- Kompetence, které se vytvářejí v rámci profesní praxe

Sociální pedagog by měl usilovat o harmonický vztah s klienty, projevit úctu a schopnost vcítění do jejich prožitků. Měl by umět spolupracovat s jednotlivými klienty, jejich rodinami a dalšími odborníky. Důraz je kladen na schopnost efektivně řešit problémy a správně komunikovat. Také se očekává, že sociální pracovník bude schopen týmové spolupráce, plánování a organizace své práce, formulování a strukturování cílů a důsledného vedení dokumentace. Nezbytnou součástí jeho činnosti jsou také základní právní předpisy důležité pro sociálně pedagogickou činnost. Další vzdělávání přispívá k rozvoji a zlepšení jeho pracovních schopností, dovedností a znalostí (tamtéž).

Při práci s dětmi a mládeží má sociální pedagog vykazovat několik klíčových vlastností a dovedností, mezi které patří:

- Sociální zralost, odrážející úroveň socializace, kterou společnost očekává, a projevující se v přístupu k jednotlivcům, skupinám a sociálnímu prostředí
- Sociální inteligence, která zahrnuje schopnost kreativně jednat s lidmi a efektivně řešit mezilidské konflikty, ovlivňovat je a usměrňovat jejich chování žádoucím způsobem.
- Kongruence, což znamená, že je důležitý soulad mezi vnitřním prožíváním, uvědomováním a vnějším chováním.
- Empatie, tedy schopnost vcítit se do pocitů a činů druhých a zhlédnout svět jejich očima, především u dětí, se kterými pracuje.

- Autenticita, tedy schopnost zůstat pro dítě v každé situaci přirozený a upřímný
- Akceptace, což znamená přijmout dítě takové jaké je.
- Odbornost, která vyžaduje splnění různých kritérií pro získání odborné kvalifikace.
- Diskrétnost, při které sociální pedagog musí dodržovat etické normy a chránit pedagogické tajemství (Határ, 2009).

Podle Kohoutka by sociální pedagog měl disponovat určitými vlastnostmi, které rozdělil do tří kategorií: primární, sekundární a terciární. Primární vlastnosti představují vrozené a raně získané rysy, jako je schopnost vyjadřovat vlastní vůli, sebeovládání a emoční vnímání. Sekundární vlastnosti se formují díky výchově a vzdělání a zahrnují např. dovednosti spojené s komunikací, jako slovní zásoba a výslovnost. Coby poslední kategorie, terciární vlastnosti, zahrnují osobité rysy každého jednotlivce, jako jsou jeho hodnoty, postoje a motivace prosadit se (Kohoutek, 2006).

2.4.5 Potencionální následky vykonávání profese sociálního pedagoga

Když se zaměříme na seznam míst, kde může sociální pedagog najít uplatnění, zjistíme, že tyto oblasti často neumožňují jednoduchý výkon profese. Není proto překvapující, že při dlouhodobém vykonávání této činnosti, bez adekvátní kompenzace, ať už po stránce psychické nebo fyzické, se mohou objevit různé problémy (Kraus, 2010). Kromě fyzické a psychické únavy existuje i únava sociální, která vzniká z přemíry sociálních interakcí a stálé komunikace. V některých institucích se navíc pracuje na nepravidelném rozvrhu, což může negativně ovlivnit duševní pohodu pracovníka. Např. se může pracovat na směny, včetně nočních, nebo se musí řešit urgentní situace pozdě v noci, což narušuje pravidelný rytmus. Tyto faktory mohou vést k podrážděnosti, únavě a poklesu pracovní výkonnosti (Kraus, 2010).

Rovněž ve všech profesích čelí pracovníci riziku přímého kontaktu s infekcemi, a to nejen u běžných respiračních onemocnění, jako jsou záněty dýchacích cest a kašel, ale také při práci s drogově závislými či bezdomovci, kde hrozí závažnější infekční onemocnění. Hlasové ústrojí je v těchto pozicích obzvláště namáháno. Sociální pedagogové mohou zažívat stres nejen z těchto onemocnění, ale také z náročných případů a problematických klientů. Dále může být zdrojem stresu nedostatek jasně stanovených hodnotících kritérií, což může vést k pocitům bezmoci a profesní devalvace (Křivohlavý, 2012).

Syndrom vyhoření

Možné důsledky těchto okolností, jako je nadměrný stres nebo zvýšená zátěž, mohou vést k rozvoji syndromu vyhoření. Tento syndrom se netýká pouze profesí oblasti sociální

pedagogiky, avšak jeho výskyt je zde častější. Syndrom vyhoření je charakterizován jako „*stav fyzického, emocionálního a duševního vyčerpání, který vzniká v důsledku dlouhodobého vystavení situacím, jež jsou emocionálně náročné a těžké. Tyto emocionální nároky obvykle pramení z kombinace vysokých očekávání a chronických situačních stresů*“ (Baštecká, 2003). V roce 2019 Světová zdravotnická organizace zahrнула syndrom vyhoření do svého klasifikačního systému nemocí. Hlavními příznaky toho syndromu jsou únava, deprese, poruchy spánku, zdravotní obtíže, snížená sebedůvěra a problémy v osobních vztazích (Křivohlavý, 2012).

Prevencí tohoto syndromu je kombinace několika důležitých faktorů. Mezi ně patří především spokojenost v zaměstnání, pocit užitečnosti a vnímání smyslu, který má vykonávaná práce. Také je zdůrazňován význam opory v rodině, kvalitních vztahů s kolegy a přáteli a rozmanitých zájmů. Klíčovým principem prevence tohoto syndromu je také vhodné trávení volného času, které se úzce pojí s duševní hygienou. Tyto volnočasové aktivity by měly pracovníkům poskytnout možnost zbavit se stresu a starostí spojených s prací, aby si tak mohli plnohodnotně odpočinout a načerpat energii na své pracovní povinnosti. Je třeba mít na paměti, že ideální aktivity se liší pro každého jedince, a proto nelze stanovit univerzální přístup k prevenci. Odborníci doporučují věnovat čas jak aktivnímu, tak pasivnímu odpočinku, přičemž důležitou roli hraje i zábava (Baštecká, 2003).

3 Praktická část

V praktické části této diplomové práce se zaměřuji na analýzu postavení a role sociálního pedagoga ve školství prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů. Tento kvalitativní přístup umožňuje hlouběji porozumět nejen profesním zkušenostem sociálních pedagogů, ale také jejich pohledům na výzvy a příležitosti, které tato pozice v současném vzdělávacím systému přináší.

3.1 Cíl výzkumu

Cílem těchto rozhovorů je získat praktické a aktuální informace z první ruky, které doplní teoretické poznatky shrnuté v předchozí části práce. A porovnat je mezi sebou, jakým způsobem je v naší republice funkce sociálního pedagoga naplňována, jestli opravdu i přes neukotvení v legislativě naplňuje svou funkci ve škole, nebo je využíván k jiným účelům. Zároveň tyto výpovědi mohou ukázat jakým problémem může být právě nezahrnutí sociálních pedagogů do zákona o pedagogických pracovnících.

3.2 Výzkumný vzorek

Polostrukturovaný rozhovor byl zvolen jako hlavní metoda sběru dat, neboť nabízí flexibilitu a umožňuje respondentům vyjádřit své názory a zkušenosti v kontextu, který je pro ně důležitý. V rámci této části bylo osloveno 50 sociálních pedagogů, nebo lidí, kteří tuto profesi vykonávali, z různých škol a vzdělávacích zařízení, což by mělo zajistit pestrou škálu perspektiv a přístupů, avšak odpovědělo 35 korespondentů. Rozhovory byly vedeny v období od května 2024 do října stejného roku, přičemž byly zaznamenány a následně analyzovány s cílem identifikovat společná témata, problémy a úspěchy, které sociální pedagogové v rámci svého působení zažívají.

Ve své analýze se budu soustředit nejen na individuální pohledy, ale snažím se také identifikovat vzorce a trendy, které mohou přispět k celkovému porozumění role sociálního pedagoga ve školství. Tyto poznatky mohou osvětlit nejen aktuální stav této profese, ale také poskytnout podněty pro další vývoj a zlepšení systému sociální pedagogiky v našich školách.

V následujících odstavcích se zaměřím na jednotlivé aspekty, které vyvstávají z otázek položených v rámci rozhovoru. Každá otázka je koncipována tak, aby přinesla cenné informace a perspektivy o roli sociálního pedagoga v prostředí školy. Na základě poskytnutých odpovědí budu postupně formulovat relevantní východiska, která mohou přispět k lepšímu porozumění nejen této profesi, ale také jejímu významu v každodenním fungování škol.

Začnu představováním respondentů, abych získal kontext o jejich vzdělání a profesní dráze. Následovat bude analýza definice role sociálního pedagoga a úkolů, které tito odborníci ve škole vykonávají. Další část se zaměří na metodické přístupy, které sociální pedagogové ve své práci nejčastěji používají, a na to, jak navazují a udržují vztahy se žáky, rodiči a učiteli.

Následovat bude část věnována výzvami, s nimiž se sociální pedagogové v současnosti potýkají, a překážkami, které brání efektivnímu vykonávání jejich práce. Poté se zaměřím na důležitost týmové spolupráce s ostatními profesemi ve škole a na měření úspěšnosti jejich zásahů.

Pro doplnění obrazu se dotknu také konkrétních příkladů pozitivních změn, jichž bylo dosaženo díky intervenčním opatřením sociálních pedagogů. Závěrečné odstavce se budou zabývat budoucností této profese a doporučeními, která mohou přispět k jejímu zlepšení. V poslední části se zaměřím na klíčové dovednosti a znalosti, které jsou nezbytné pro úspěšné vykonávání role sociálního pedagoga.

Tímto způsobem budu systematicky zpracovávat jednotlivé otázky na základě získaných odpovědí a formulovat celkový obraz úlohy sociálního pedagoga ve školství.

3.3 Zhodnocení rozhovorů se sociálními pedagogy

1. Můžete se na začátek představit a říct nám něco o své profesní dráze?

Respondenti se představili jako jednotlivci s rozmanitými profesními pozadími a zkušenostmi. Někteří z respondentů, začali svou kariéru v oblasti školství jako asistent pedagoga, a to již při studiu na vysoké škole. Tato zkušenost ukazuje na důležitost praktického vzdělávání a přípravy, které pomáhají novým pedagogům pochopit situaci v přímém kontaktu s dětmi.

Jiný respondent, který působí jako sociální pedagog na základní škole s téměř 1000 žáky, mistrovsky zpracovává mnohostranné úkoly svého povolání. Podobně jako ostatní, i on pracovně nastoupila na částečný úvazek po mateřské dovolené. Vytvoření její pozice paní ředitelkou školy, která předtím nebyla obsazená, svědčí o rostoucí potřebě specialistů v oblasti pedagogiky, kteří mohou cíleně pracovat s problematickými situacemi ve školním prostředí.

Další respondentka, která má bohatou zkušenost v oblasti administrativy a práce s dětmi s autismem, přistupuje k dětem z pohledu porozumění, empatie a osobních zkušeností. Zmiňuje, že vlastní děti ji inspirovaly k tomu, aby se zaměřila na pomoc dalším dětem, a tím dokazuje, jak osobní život a profesionální angažovanost mohou být propojeny.

Jeden z respondentů, který pracuje na soukromé škole, zdůrazňuje význam praktik a stáží v partnerských školách pro budoucí zaměstnání pedagogů. Jeho přetvoření teoretických znalostí do praktických dovedností na základní škole odráží touhu pedagogů být efektivními a přínosnými ve svých rolích.

Důležité také je, že sociální pedagogové často přicházejí do kontaktu se širokým spektrem postavení, od vychovatelství až po přímou asistenci žákům v potížích. Jeden z korespondentů zmiňuje zkušenosti z oblastech jako OSPOD (Orgán sociálně-právní ochrany dětí) a PMS (Probační a mediační služba).

Společným motivem, který v odpovědích rezonuje, je touha pomáhat dětem. Tento efektivní přístup učitelů a pedagogických pracovníků k různým potřebám žáků naznačuje rostoucí důležitost role sociálního pedagoga ve školství. Správná integrace sociální pedagogiky do školních systémů může hrát klíčovou roli v prevenci a řešení různých problémů, kterým děti čelí, a přispět tak k bezpečnému a podporujícímu vzdělávacímu prostředí.

Sociální pedagogové reprezentují klíčovou profesi, která se neustále vyvíjí a adaptuje na měnící se potřeby školství. Jejich rozšířené spektrum dovedností a zkušeností přispívá ke kvalitnímu vzdělávání a podpoře dětí, což jen potvrzuje nezbytnost jejich přítomnosti jak na běžných, tak na soukromých školách. Ačkoli každý respondent přináší jedinečný pohled na svou profesní dráhu, společným jmenovatelem je silná motivace pomáhat dětem ve zvládnání výzev a pocit sounáležitosti se školním prostředím.

2. Jaké je vaše vzdělání a jakým způsobem vás připravilo na tuto profesi?

V oblasti vzdělání a profesní přípravy se účastníci shodují na významu magisterského a bakalářského vzdělání, které má zásadní význam pro výkon profesí v sociální sféře, ale také na důležitosti praktických zkušeností a neformálního vzdělávání. Většina respondentů uvedla, že jejich akademická příprava byla v zásadě přínosná, avšak zdůraznili také, že to, co bylo nejvíce obohacující a klíčové pro jejich profesní rozvoj, jsou životní zkušenosti a odborné školení.

Jedním z hlavních vzdělávacích směrů, který se opakoval v odpovědích, je obor sociální pedagogiky. Respondent, který se o tuto profesi uchází, uvádí, že má magisterské vzdělání právě v tomto oboru a považuje ho za klíčové pro uplatnění v praxi. Další respondentka, absolventka bakalářského studia oboru sociální práce a sociální politiky na univerzitě Jana Evangelisty Purkyně, pokračuje ve svém vzdělání v navazujícím programu, čímž potvrzuje trend celoživotního vzdělávání. Tento aspekt je důležitý, neboť ukazuje, že průběžné vzdělávání

a zapojení do odborných školení, jakým je např. trauma-respektující přístup, je pro profesionální rozvoj nezbytné.

Jsou zde také případy, kdy vzdělání v tradičním smyslu nebylo považováno za klíčové. Osoba s vysokoškolským vzděláním v oboru etnologie zdůraznila, že ji na tuto profesi více připravily životní zkušenosti. Tento názor poukazuje na to, že praktické znalosti a schopnost empatie mohou být zdaleka stejně důležité, ne-li důležitější než formální vzdělání.

Zajímavým aspektem vzdělávacích cest je i kombinace různých oborů. Například absolventka Pedagogické fakulty Univerzity Karlovy, která se specializovala na francouzský jazyk a literaturu, kombinuje tyto znalosti se sociální pedagogikou. Takové interdisciplinární přístupy mohou obohatit profesní praxi a poskytnout širší pohled na problémy, se kterými se v práci setkávají.

Důležitá je i skutečnost, že akademické vzdělání samo o sobě nezajišťuje profesionální kompetence. Například respondent, který studoval sociální pedagogiku a poradenství, naznačuje, že sama studijní příprava neplní veškeré potřebné znalosti a dovednosti, které si profesionál ocení teprve po psychoterapeutickém výcviku. Tato zkušenost ukazuje, jak důležité je pro pracovníky v oblasti sociálních služeb kombinovat teoretické poznatky s praktickým výcvikem.

Co se dále ukazuje, je důležitost projektů a iniciativ, které se zaměřují na konkrétní potřeby dětí či komunit. Respondentka, která pracovala jako vychovatelka a později se stala sociální pedagožkou, se podílela na projektu na podporu dětí, což ukazuje na zásadní roli terénní práce a organizace pomoci pro zajištění celistvé a efektivní podpory. Takové projekty nejen pomáhají jednotlivcům, ale také přispívají k obohacení profesní přípravy pracovníků o praktické zkušenosti.

V závěru se ukazuje, že vzdělání a příprava na profesi v sociální sféře jsou rozmanité a zahrnují jak formální akademické vzdělání, tak praktické dovednosti a osobní zkušenosti. Úspěšní profesionálové v této oblasti se nejen spoléhají na své tituly, ale také investují do dalšího vzdělávání a rozvoje, což je v této dynamické oblasti nezbytné pro efektivní výkon a pomoc těm, kteří ji potřebují.

3. Jak jste se dostal/a k práci sociálního pedagoga?

Ve světě sociální pedagogiky je klíčové, jakým způsobem jednotlivci přicházejí k této profesi. Z odpovědí respondentů se ukazuje, že cesta k mimořádně důležité roli sociálního pedagoga je často motivována osobními experty, profesními ambicemi a potřebami školního prostředí.

Prvním výrazným podnětem, který respondenti uvádějí, je osobní zájem o práci v oblasti sociální pedagogiky a její praktické uplatnění. Například jedna z respondentek se o tuto profesi aktivně zajímala ještě během studií, kdy absolvovala povinné praxe a poté oslovila školu, kde měla možnost pracovat jako sociální pedagog. Toto rozhodnutí ji nejen otevírá dveře do praxe, ale také jí poskytuje cenné zkušenosti, které následně využije ve své profesní dráze.

Někteří respondenti se dostali ke své pozici díky konkrétním příležitostem, které vyvstaly v rámci školních projektů. Například jeden z účastníků uvádí, že na své pozici asistenta pedagoga se dostal díky spolupráci s Novou školou o.p.s. V tomto případě byla integrovaná sociální a terapeutická pomoc zaměřena jak na děti, tak na pedagogy, což ukazuje na propojování různých aspektů pedagogického a sociálního pole. Podobné projekty, jakými jsou iniciativy zaměřené na sociální podporu, hrají klíčovou roli ve vzniku a udržení pracovních míst sociálních pedagogů.

Další respondentka se také dostala k práci sociálního pedagoga přes osobní vazby a spolupráci s místní školou. Po mateřské dovolené oslovila školu, ve které dříve pracovala, a za pomoci projektového financování zpřístupnila možnost zřízení této pozice. Tento přístup dokazující propojování soukromého a pracovního života ukazuje, jak osobní okolnosti mohou ovlivnit profesní dráhu.

Na dalších respondentech je patrná i situace, kdy pozice sociálního pedagoga byla vytvořena jako reakce na potřeby školy. Tato realita ukazuje důležitost flexibility a adaptability v zakládání takových pozic. Případ jedné školy, která potřebovala sociálního pedagoga a přesunula asistentku pedagoga do této funkce, je jasnou ukázkou, jak se školy mohou přizpůsobovat měnícím se podmínkám a poptávce po profesní podpoře.

Z uvedených odpovědí je zřejmé, že různé cesty a motivace vedou jednotlivce k práci sociálních pedagogů. Klíčovým prvkem se zdá být propojení osobní snahy a profesní potřeby škol. Odpovědi ukazují také na to, jak důležitou roli hrají projektové financování a spolupráce mezi školami a neziskovými organizacemi, které pomáhají vytvářet nezbytné podmínky pro existenci těchto profesí.

Na základě těchto zkušeností a příběhů lze konstatovat, že cesta k profesi sociálního pedagoga je v každém případě individuální, avšak společné prvky, jako je osobní motivace, potřeba škol a podpora ze strany projektů a organizací, vytvářejí silnou základnu pro tuto důležitou profesi. Tato skutečnost podtrhuje důležitost kontinuálního rozvoje sociální

pedagogiky a její adaptace na aktuální potřeby společnosti. K tomu je třeba neustálé vzdělávání, dostupnost praxe a adaptabilita na měnící se potřeby škol a jejich komunity. Tímto způsobem se sociální pedagogika nejen udržuje, ale i rozvíjí a přizpůsobuje výzvam, které před ní stojí.

4. Jak definujete roli sociálního pedagoga ve školství?

Role sociálního pedagoga ve školství je komplexní a mnohostranná, zajišťující podporu jak studentům, tak celé školní komunitě. Od jeho definice, kterou vyjadřují jednotliví odborníci, si lze povšimnout, že sociální pedagog vystupuje jako klíčová postava, která propojuje školu a rodinu. Vzhledem k různorodosti situací, ve kterých se nachází, je jeho úkol mnohvrstevný a zahrnuje řadu důležitých aspektů.

Jedním z nejvýznamnějších úkolů sociálního pedagoga je podpora kolektivu dětí i pracovníků školy. Tímto způsobem přispívá k vytváření pozitivního a inkluzivního školního prostředí, které je základním předpokladem pro úspěšný vzdělávací proces. Podle mnoha respondentů má sociální pedagog zajistit prostor pro dialog mezi školou a rodiči, obzvláště v emočně náročných situacích. To, že se snaží hájit zájmy dětí, je klíčové, neboť se tím zvyšuje jejich pocit bezpečí a podpory, což pozitivně ovlivňuje jejich vysvědčení a rozvoj.

Další aspekt této role spočívá v tom, že sociální pedagog funguje jako „most“ mezi různými subjekty, díky čemuž se zefektivňuje vzájemná komunikace a spolupráce. V tomto ohledu se vyzdvihuje důležitost vytváření bezpečného prostoru, kde mohou žáci vyjadřovat své pocity a zkušenosti. Je nezbytné, aby sociální pedagog v těchto situacích pracoval s informacemi efektivně a citlivě, aby mohl adekvátně reagovat na potřeby jednotlivých studentů a jejich rodin.

Z odpovědí je zřejmé, že sociální pedagog funguje jako multifunkční pracovník, skloubení pedagogického a sociálního přístupu. Jeho pozice je velmi individuální, což znamená, že je třeba flexibilně a pružně reagovat na specifické potřeby dané školy, studentů i jejich rodin. Každá škola má své specifické okolnosti, jako je například bonita rodin, dostupnost sociálních služeb nebo podíl cizinců a jiných různorodých skupin žáků. V této souvislosti připadá sociálním pedagogům úkol sítovat dostupné služby a spolupracovat s jinými pomáhajícími organizacemi.

Kromě toho, sociální pedagogové pomáhají učitelům v identifikaci a nápravě problémů, které by mohly bránit vzdělávacímu procesu. Jejich angažovanost zahrnuje také rozvoj sociálních a emocionálních dovedností studentů, čímž se přispívá k celkovému posilování bezproblémového chování a adaptace v školním prostředí. V důsledku toho lze sociální pedagogy považovat za nepostradatelné profesionály, kteří zásadně ovlivňují nejen individuální úspěch studentů, ale i celkovou atmosféru a fungování školního systému.

Celkově, role sociálního pedagoga ve školství se ukazuje jako nesmírně důležitá, neboť přispívá k budování zdravého a přístupného vzdělávacího prostředí. Jeho činnost je zaměřena nejen na individuální podporu žáků a jejich rodin, ale také na širokou spolupráci na úrovni celé školní komunity a okolních institucí. Skrze svou pomoc a poradenství pomáhá sociální pedagog překlenout propasti, které mohou vznikat v důsledku různých sociálních, ekonomických a kulturních rozdílů, a tak napsat úspěšný příběh jak žáků, tak celého vzdělávacího systému.

5. Jaké jsou hlavní úkoly, které vykonáváte jako sociální pedagog?

Hlavní úkoly sociálního pedagoga se v současném školním prostředí rozšiřují a zachycují široké spektrum aktivit, které směřují k podpoře dětí a jejich rodin v obtížných životních situacích. Mezi klíčové činnosti patří nejen identifikace a podpora sociálně znevýhodněných žáků, ale i spolupráce s rodinami a pedagogickými pracovníky za účelem vytvoření lepšího školního prostředí.

Jedním z prvních úkolů je péče o děti, které mohou čelit sociálnímu vyloučení. Sociální pedagog se stará o přístup dětí k školnímu stravování, a to zejména v případech, kdy je zajištění obědů zdarma klíčové pro jejich zdravý vývoj a školní docházku. V rámci své práce se zabývá přibližně dvaceti pěti rodinami, které potřebují zvláštní pozornost a podporu. Tato spolupráce může zahrnovat pomoc při řešení problému se skrytým záškoláctvím a dalšími formami rizikového chování.

Důležitou součástí práce sociálního pedagoga je podpora inkluze ve školním prostředí. To zahrnuje individuální práci se studenty, prevence a intervence, a samozřejmě komunikaci s rodiči. Sociální pedagog monitoruje a identifikuje děti se sociálním znevýhodněním a poskytuje jim potřebnou podporu, která může zahrnovat pomoc s domácí přípravou, docházkou či motivací ke studiu.

V rámci své činnosti sociální pedagog provádí také konzultační a poradenskou činnost, kdy pracuje s třídními kolektivy na zlepšení třídního klimatu a prevenci rizikového chování. Spolupráce s odbornými institucemi jako OSPOD, psychologickými poradnami a dalšími organizacemi hraje klíčovou roli při řešení případů s dětmi, které vykazují rizikové chování.

Sociální pedagog může rodičům pomáhat i při získávání specifických pomůcek potřebných pro vzdělávání dětí, a to jak zásluhou státních institucí, tak neziskových organizací. Dále se podílí na doprovázení dětí a rodičů při návštěvách odborných poraden a zajišťuje potřebnou péči a podporu v oblastech jako je duševní zdraví či poskytnutí potravinové pomoci, což může být nezbytné pro překonání krizových situací.

Sociální pedagog také zajišťuje pomoc pro učitele, přičemž metodicky podporuje jejich práci a zajišťuje komunikaci s rodiči dětí ze znevýhodněného prostředí. Například koordinuje doučování pro děti, které mají zaostávání ve vzdělání, a pomáhá učitelům ve zvládnutí problémů, které se ve třídě mohou objevit.

Dalšími důležitými úkoly sociálního pedagoga jsou preventivní programy, které jsou zaměřeny na zlepšení atmosféry ve třídě a celkové prevence problémy, s nimiž se děti potýkají – od záškoláctví po rizikové chování. Tato preventivní činnost zahrnuje adaptaci nových žáků i vybudování týmového ducha mezi stávajícími studenty.

V neposlední řadě je důležité, aby sociální pedagog dbal na osobnostní rozvoj a vlastní psychohygienu. Být autentický a neustále se učit a zlepšovat ve svém oboru je pro úspěch této profese nezbytné. V tomto kontextu je role sociálního pedagoga zásadní pro integraci sociální a emocionální podpory do vzdělávacího procesu, což má dlouhodobé pozitivní dopady na samotné děti i jejich rodiny.

Celkově lze říci, že sociální pedagog hraje důležitou roli nejen ve vzdělávání, ale i v prevenci a intervencích, které mohou zásadně ovlivnit životy dětí a rodin v obtížných situacích. Jeho práce je klíčová pro zajištění rovnosti příležitostí ve vzdělávání a pro podporu zdravého vývoje dětí v komunitě.

6. Jaké metody a techniky ve své práci nejčastěji používáte?

Role sociálního pedagoga ve školství je multifunkční a zahrnuje široké spektrum metod a technik, které jsou aplikovány pro podporu žáků a jejich rodin. Vyznačuje se důrazem na komunikaci, budování důvěry a individuálním přístupem, který zohledňuje specifika každého žáka a jeho rodinné zázemí. Sociální pedagogové často pracují s celými třídami, případně je

dělí do menších skupin, aby podpořili kooperaci a společné řešení problémů. Tento přístup nejenže zvyšuje efektivitu výuky, ale také pomáhá žákům rozvíjet týmovou spolupráci a sociální dovednosti.

Jednou z klíčových technik, kterou sociální pedagogové využívají, je aktivní naslouchání. Tato technika, pocházející z výcviku v mediaci a facilitaci, umožňuje pedagogům lépe porozumět potřebám a pocitům žáků, což následně přispívá k efektivnějšímu řešení jejich problémů. Sociální pedagogové se tak stávají důležitým mostem mezi žáky, rodiči a školním prostředím, a jejich role často spočívá v organizaci a koordinaci aktivit podporujících žákovský rozvoj.

Důležitým prvkem jejich práce je také vřelý přístup a empatie. Sociální pedagogové si uvědomují, že životní situace některých rodin mohou výrazně ovlivnit školní výkonnost jejich dětí. Proto se zaměřují na budování důvěry a otevřené komunikace s rodinami, aby společně hledali cesty, jak vzdělání svých dětí posunout na prioritu. Ukazuje se, že porozumění rodinným okolnostem a podpora rodičů mohou mít zásadní vliv na školní úspěchy dětí. Tímto způsobem se pedagogové snaží proměnit školu v příjemné a podporující prostředí, kde se děti cítí v bezpečí a motivované k učení.

Sociální pedagogové také aplikují nedirektivní metody vedení žáků, inspirované přístupem Carla Rogerse. Tato teorie je zaměřena na individualitu a osobní rozvoj žáků skrze empatické porozumění a pozitivní akceptaci. Umožňuje žákům, aby si samostatně přicházeli na řešení svých problémů a výzev, což podporuje jejich kritické myšlení a schopnost sebereflexe. Tento styl práce vytváří prostor pro osobní růst a zodpovědnost žáků za své vlastní učení.

Případové setkání představuje další techniku, kterou sociální pedagogové využívají k řešení specifických situací a problémů, které jednotlivci čelí. Toto setkání, které zahrnuje různé zainteresované strany, včetně rodičů a učitelů, slouží k diagnostice situace a hledání kolektivních odpovědí na výzvy, kterým čelí žák. Tento kooperativní přístup posiluje komunitní aspekt školního prostředí a podporuje zapojení všech zúčastněných do procesu vzdělávání.

Důležitost empatie a porozumění se potvrzuje i ve vlivu na školní kulturu a klima. Sociální pedagogové, kteří jsou schopni navázat silné vztahy s žáky a jejich rodinami, přispívají k vytváření podpůrného a příjemného prostředí, v němž se děti mohou cítit bezpečně, což má pozitivní dopad na jejich celkový školní výkon a psychickou pohodu.

Závěrem lze říci, že role sociálního pedagoga ve školství je nezastupitelná. Používání různých metod a technik, jako jsou aktivní naslouchání, nedirektivní poradenství, a rodinná

spolupráce, vytváří základ pro osobní rozvoj žáků. Tyto přístupy, zaměřené na empatii a porozumění, nejenže posilují vztahy mezi školou a rodinou, ale také přispívají k celkovému zlepšení školní atmosféry a dosažení vzdělávacích cílů. Sociální pedagogové se tak stávají klíčovými aktéry ve vytváření kvalitního školního prostředí, ve kterém se každý žák může rozvíjet a prosperovat.

7. Jakým způsobem navazujete a udržujete vztahy se žáky, rodiči a učiteli?

Jedním z nejčastějších způsobů, jak sociální pedagogové navazují vztahy se žáky, je účast na třídnických hodinách a osobní setkání. Upevňuje se tím důležitost osobního kontaktu – ten se ukazuje jako nejúčinnější nástroj pro budování důvěry. Pedagogové se často snaží o pravidelnou přítomnost ve třídách, což vytváří pocit dostupnosti a bezpečnosti pro žáky. Z odpovědí vyplývá, že ochota účastnit se aktivit celého kolektivu a organizovat je, přispívá k tomu, aby se žáci cítili začlenění a věděli, že ve škole mají podporu.

Stejně důležité jsou vztahy, které sociální pedagogové udržují s rodiči. Komunikace se rodiči probíhá nejčastěji prostřednictvím emailu nebo telefonicky, avšak osobní setkání se ukazuje jako nejefektivnější způsob pro navázání důvěry. Mnozí pedagogové zdůrazňují, že pracováním v rámci třídnických hodin i přímým zapojením do výuky, mohou lépe pochopit potřeby dětí a tím pádem i jejich rodin. Rodiče často ocení, když mají příležitost se s pedagogem setkat osobně, což umožňuje vytvářet podmínky pro otevřenou diskusi o problémech či potřebách dětí.

Vztah se učiteli je rovněž zásadní. Sociální pedagogové se snaží o úzkou spolupráci s učiteli a participují na pedagogickém procesu. Namuní, že mají roli třetí a nezaujaté strany, mohou velmi efektivně mediovat mezi učiteli a žáky. Tímto způsobem se také snaží pomáhat s řešením problému ve třídě, ať už jde o narušené vztahy mezi žáky, nebo o případné konflikty. Odpovědi ukazují, že pedagogové vidí svou roli i jako poradní orgán pro učitele, což posiluje nejenom jejich profesní identities, ale také dochází k prevenci problematických situací.

Klíčový faktor pro všechny respondenty představuje pravidelná komunikace a ochota naslouchat. Vytváření otevřené atmosféry, kdy se žáci či rodiče nebojí vyjádřit své názory a potřeby, je důležité pro efektivní výkon této profese. Sociální pedagogové se snaží aktivně vyhledávat příležitosti k navázání dialogu, a to nejen během oficiálních setkání, ale i v běžném školním životě.

Z výsledků vyplývá, že vztahy navazované sociálními pedagogy ve školství mají zásadní vliv na celkové klima školy. Vytváření a udržování těchto vztahů vyžaduje značné úsilí a angažovanost, přičemž úspěch v této oblasti může pozitivně ovlivnit chování a výkon žáků. Vysoká úroveň vzájemné důvěry a spolupráce mezi všemi stranami (žáky, rodiči a učiteli) se může promítnout do zvýšení celkové spokojenosti v rámci školního prostředí a napomáhat tak i k prevenci sociálně-patologických jevů. Sociální pedagogové hrají v tomto procesu nezastupitelnou úlohu, neboť jsou mostem mezi jednotlivými aktéry, kteří se podílejí na výchově a vzdělávání dětí.

8. S jakými výzvami se v současnosti setkáváte ve své práci?

Jedním z nejzásadnějších problémů je nepochopení role sociálního pedagoga ze strany vedení škol. Tento aspekt komplikuje nejen samotnou pracovní pozici, ale i její efektivitu. Nedostatečné financování a nejistota ohledně budoucnosti role sociálního pedagoga se tak stávají překážkami, které ochromují možnost kvalitního výkonu profese. Tento stav vede k pocitu nejistoty mezi pedagogy, kteří si nejsou jisti, zda budou moci svou práci vykonávat i nadále.

Dalším významným aspektem je práce se žáky na druhém stupni základní školy, zejména s devátáky a osmáky, pro které je někdy těžké najít adekvátní podporu, zejména pokud má pedagog primárně zkušenosti z prvního stupně. To vedlo k výzvě, kdy se musí adaptovat a učit nové metody práce, které by nejlépe vyhovovaly specifickým potřebám starších žáků.

Zvýšení počtu dětí s psychickými potížemi, které se v současné době objevují, klade zvláštní důraz na potřebu krizové intervence. Mnozí sociální pedagogové na školách čelí situacím, kdy musí rychle reagovat na potřeby žáků s psychickými problémy, což je úkol, který se neustále zintenzivňuje, zejména v důsledku společenských a psychologických krizí, jako je válka na Ukrajině. Adaptace ukrajinských uprchlíků a integrace jejich dětí do českého vzdělávacího systému přidává další vrstvu komplexity do již tak přeplněného pole, kde se sociální pedagogové snaží vyvážit potřeby různých skupin žáků.

Další výzvy se týkají zajištění podpory pro rodiny s vícečlennými domácnostmi, které často žijí ve zhoršených podmínkách, jako jsou ubytovny s vysokým nájemným. Tyto rodiny obvykle čelí různým sociálním a ekonomickým problémům, které se odrážejí na chování a vývoji dětí. Tím se zvyšuje tlak na sociální pedagogy, kteří musejí najít rovnováhu mezi prací s jednotlivými žáky a jejich rodinami.

Důležitým aspektem současného školství je také důraz na duševní zdraví dětí a mladistvých. Zprávy o sebepoškozování a poruchách příjmu potravy se dostávají do popředí zájmu, což ukazuje na znepokojivý trend v oblasti duševního zdraví mladé generace. Sociální pedagogové se proto zaměřují nejen na individuální podporu žáků, ale také na práci s kolektivy a třídními skupinami, což může pomoci předejít širším sociálním problémům.

Zajímavým přístupem některých pedagogů je snaha o rozvoj supervizního procesu, který by podpořil učitele ve zvládnání obtížných situací a poskytl jim prostor pro reflexi vlastní praxe. V rámci této iniciativy je kladen důraz na spolupráci s neziskovými organizacemi, které mohou poskytnout další pomoc a zdroje.

Závěrem lze říci, že sociální pedagogové v současnosti čelí výzvam, které jsou rozmanité a komplexní. Jejich úkoly zahrnují nejen práci se žáky, ale také aktivní zapojení do řešení problémů rodin a celé komunity. Odpovědnost, kterou na svých bedrech nesou, je ohromná, a proto je zásadní, aby byla jejich role jasně definována a adekvátně podporována jak ze strany školního vedení, tak i společností jako celku.

9. Jaké překážky brání efektivnímu vykonávání vaší práce?

Jedním z nejčastěji zmiňovaných překážek je nedostatečné pochopení rodinných poměrů ze strany učitelů. Třídní učitelé mohou mít často neadekvátní nároky na rodiny, které se nacházejí ve složitých životních situacích. Tato neochota nebo nedostatečné porozumění může vést k napětí a nedorozuměním, což ztěžuje spolupráci mezi školou a rodinami. Učitelé vyžadují od rodin účast a zapojení, které nejsou některé rodiny schopny splnit, což následně ovlivňuje i činnost sociálního pedagoga, jehož posláním je poskytnout podporu jak žákům, tak rodinám.

Další významnou překážkou je absence jasné legislativní opory pro pozici sociálního pedagoga. V současné době není tato pozice definována v zákoně o pedagogických pracovnících, což vede k chybějícímu povědomí o náplni práce sociálního pedagoga a jeho významu. Taková situace se promítá do neexistence metodických pokynů a důkazů o užitečnosti této profese. Bez těchto nástrojů se sociální pedagogové ocitají v nejistotě a jejich možnosti jsou omezené.

Dalším aspektem, který brání efektivnímu vykonávání práce, je nedostatek akceptace této profese ze strany ostatních pedagogů. Vzhledem k tomu, že role sociálního pedagoga je stále relativně nová, někteří učitelé ji nemusejí plně akceptovat jako hodnotnou podporu pro

své žáky. Důležité je, aby pedagogové rozuměli tomu, že sociální pedagog je tu nejen pro pomoc žákům, ale také pro zajištění jejich profesního rozvoje a duševního zdraví.

Financování pozice sociálního pedagoga je dalším citlivým tématem. Mnozí odborníci upozorňují, že práci sociálního pedagoga, která je často financována z projektů, nelze považovat za stabilní a samozřejmou na každé škole. To může vést k pocitu nejistoty a frustrace, zejména když sociální pedagogovi chybí adekvátní podmínky k výkonu jeho práce. Kromě toho je častým problémem také nízké finanční ohodnocení, které může snižovat motivaci pracovníků a tím pádem i efektivitu jejich činnosti.

Občasná nespolupráce některých jedinců, kteří narušují kolektivní proces, je další překážkou, se kterou se sociální pedagogové potýkají. Tyto situace mohou brzdit práci týmu a snižovat celkovou atmosféru na škole. Správné uchopení legislativy a vytvoření prostorů pro spolupráci by mohlo pomoci odstranění těchto netečností a zlepšit situaci.

Na základě těchto poznatků je zřejmé, že sociální pedagogové čelí řadě překážek, které mohou významně ovlivnit jejich práci. Od nedostatku legislativní opory a povědomí o jejich rolích, přes nedostatečnou spolupráci s rodiči a kolegy z pedagogického sboru, až po otázky financování a motivace – všechny tyto faktory představují výzvy, kterým je třeba čelit. Je nezbytné vytvářet rámci a postupy, které podpoří jak výkonnost sociálních pedagogů, tak celkovou atmosféru ve školství. Případná legislativní změna by mohla zásadně přispět k posílení role sociálního pedagoga a vytvoření stabilnějšího a efektivnějšího prostředí ve školách.

10. Jaké změny v legislativě byste považovali za nezbytné pro zlepšení postavení sociálních pedagogů ve školách?

Jedním z nejčastěji zmiňovaných požadavků je přijetí pozice sociálního pedagoga jako právoplatného člena školního poradenského pracoviště (ŠPP). Respondenti jednohlasně vyzdvihli, že je nezbytné jasně vymezení této pozice v zákoně o pedagogických pracovnících. Ukotvení funkce sociálního pedagoga v legislativě by vedlo k lepší jasnosti a porozumění mezi pracovníky školy, ale i mezi rodiči a žáky o roli, kterou tento odborník hraje ve vzdělávacím procesu.

Dalším podstatným bodem, který se v odpovědích opakoval, je otázka finančního ohodnocení. Mnozí respondenti navrhli, aby byla pozice sociálního pedagoga zařazena mezi pedagogické pracovníky, což by umožnilo čerpat nejen studijní volno, ale také lépe nastavit

dovolené, zejména pro ty, kteří mají malé děti ve školním věku. Tento krok by nejen zlepšil pracovní podmínky sociálních pedagogů, ale také by je motivoval k výkonu jejich profesní činnosti.

V souvislosti s profesním rozvojem a podporou osobního růstu sociálních pedagogů se objevila myšlenka povinných supervizí. Respondenti se shodli na tom, že supervize by neměly být povinné pro všechny pedagogy, ale spíše by měly být nabízena školám jako prostředek pro zlepšení pracovního prostředí a vzájemné podpory. Pravidelné supervize by pomohly pedagogickým pracovníkům reflektovat jejich činnosti a zlepšovat kvalitu jejich práce. V tomto kontextu je důležité, aby supervize byly dostupné jak prezenčně, tak distančně, aby byly přizpůsobeny potřebám učitelů.

Dalšími důležitými aspekty, které respondenti zmínili, jsou potřeba legislativních úprav v oblasti katalogu prací a vyhlášky č. 72. To by mělo za cíl nejen spravedlivě ohodnotit práci sociálních pedagogů, ale také zajistit, aby jejich úkoly a pravomoci byly jasně definovány a legálně ukotveny. Respondenti často poukazovali na to, že v současné době je mnoho talentovaných pedagogů, kteří se snaží vyrovnat se složitými problémy dětí a jejich rodin, avšak bez jasného legislativního ukotvení je jejich práce příliš komplikovaná a neefektivní.

V závěru by bylo možné shrnout, že názory respondentů ukazují na nezbytnost legislativních změn, které by výrazně přispěly k zefektivnění práce sociálních pedagogů ve školství. Přijetí sociálního pedagoga jako právoplatného člena školního poradenského týmu, zajištění jeho financování a odborného rozvoje, jakož i jasné vymezení jeho pracovních náplní a odpovědností ve školních zákonech, by vedly k posílení této profese a zlepšení celkového vzdělávacího procesu. K dosažení těchto cílů je nezbytná spolupráce mezi pedagogy, školami a legislativními orgány, aby se tak zajistilo, že sociální pedagogové budou mít oporu, kterou potřebují k výkonu své důležité práce.

11. Jak spolupracujete s ostatními profesemi ve škole (učitele, psychologové, poradci)?

Jedním z nejčastěji vyzdvihovaných aspektů je dobrá úroveň spolupráce mezi všemi profesemi zapojenými do školního poradenského systému. Korespondenti shodně zdůrazňují, že práce je maximálně efektivní pouze tehdy, pokud existuje intenzivní komunikace a spolupráce nejen uvnitř týmu, ale také se širší učitelskou komunitou a okolními institucemi. Důležitou roli zde

hraje pravidelná setkání, jako jsou teambuildingové aktivity a porady, které přispívají k posílení týmového ducha a vzájemného porozumění.

Sociální pedagogové se shodují, že bez spolupráce s pedagogy, psychology a dalšími odborníky by bylo obtížné dosahovat stanovených cílů. Tato spolupráce má nejen pozitivní vliv na profesní rozvoj pedagogů, ale také na samotné žáky. Školní prostředí se stává inkluzivnějším, když jsou potřeby jednotlivých dětí efektivně zprostředkovány a řešeny v rámci multidisciplinárního týmu.

Rovněž je patrné, že sociální pedagogové vnímají podporu vedení školy jako klíčový faktor. Pokud je vedení otevřené a nakloněné myšlenkám a aktivitám sociálního pedagoga, je práce s ostatními profesemi snazší. Zkušenosti respondentů ukazují, že pozitivní ohlasy ze strany vedení škol a pedagogů přispívají k lepšímu nastavení spolupráce a zvyšují efektivitu intervence ve prospěch žáků.

Z praktického hlediska je úloha sociálního pedagoga v koordinaci činnosti členů školního poradenského pracoviště. Tato pozice, která již byla na škole zavedena, přináší pozitivní v podobě jasnější struktury a workflow. Sociální pedagogové se snaží o case management, což znamená, že aktivně zprostředkovávají potřeby žáků ostatním pedagogům, aby společně našli efektivní řešení pro často složité situace. Příklad takové situace zahrnuje i schopnost pedagogů vidět za obvyklé chování „zlobivého“ dítěte jeho skutečné potřeby a frustrace.

Pravidelná spolupráce se psychologem a školním poradenským pracovištěm je také významnou součástí aktivit sociálních pedagogů. Učitelé se obracejí na sociální pedagogy v případech, kdy je třeba konzultovat konkrétní případy, a to zvláště během realizace preventivních programů. Důležité je, že spolupráce je naplánována tak, aby se pokryly potřeby všech tříd v průběhu školního roku alespoň jednou, což zajišťuje systematický přístup k prevenci a podpoře žáků.

Pro shrnutí lze říci, že spolupráce sociálního pedagoga s ostatními profesemi ve školství je klíčová pro úspěch preventivních programů a individuální pomoci žákům. Vzájemná komunikace, podpora vedení školy a formalizované postupy v rámci týmového systému značně přispívají k efektivitě práce. Případová správa a aktivní zapojení všech účastníků procesu pak zajišťují, že se každé dítě setká s potřebnou pomocí a podporou. Integrace těchto prvků tak

vytváří silný základ pro zvyšování kvality a inkuzivity vzdělávacího systému, na němž se podílí nejen sociální pedagog, ale celý tým odborníků.

12. Jak důležitá je týmová spolupráce při řešení problémů u žáků?

Týmová spolupráce při řešení problémů u žáků je klíčovým prvkem, který zásadně ovlivňuje efektivitu intervence a podporu žáků ve školním prostředí. Náhled jednotlivých pedagogických pracovníků na tuto problematiku jasně ukazuje, že sociální pedagog, byť se svojí rolí a odpovědností, nemůže úspěšně plnit své úkoly izolovaně. Naopak, je nezbytné, aby si vytvořil silnou síť spolupráce s kolegy, kteří se podílejí na vzdělávání a podpoře dětí. Tento systém vzájemné podpory a koordinace činností může vést ke komplexní představě o potřebách žáků a tím i k efektivnějším řešením problémů, které se mohou ve školním prostředí objevit.

Týmová práce je označována jako zcela zásadní aspekt při práci se žáky, a to nejen v kontextu jejich individuální potřeby, ale i v rámci celého kolektivu třídy. Klíčovým motivem je pocit, že se situace aktivně mění, což má pozitivní dopad na všechny žáky. Je důležité, aby sociální pedagog, jakožto prostředník a koordinátor, dokázal efektivně zapojit všechny relevantní subjekty, včetně školní psycholožky, metodika prevence a třídního učitele. Takovéto kolektivní úsilí je neocenitelné, neboť spojuje odborné znalosti a dovednosti různých profesí, které se zaměřují na potřeby žáků.

Komplexní přístup, kdy si pedagogové vzájemně rozdělují odpovědnost, umožňuje lepší situaci pro žáka. Tím se snižuje tlak na jednotlivce a dochází k většímu množství nápadů a řešení, která mohou vznikat na základě různorodých pohledů účastníků týmu. V rámci týmové spolupráce je zvlášť důležité zahrnout třídního učitele a výchovného poradce, stejně jako rodiče, bez jejichž zapojení by efektivní podpora žáka nebyla možná. Koordinace mezi školou a rodinou je zásadní pro nastavení účinných strategií, které dovedou žáka k úspěšnějšímu zvládnání jeho specifických problémů.

Některé situace vyžadují zapojení specialistů, jako jsou speciální pedagogové nebo psychologové, což dokládá, že řešení školních problémů často přesahují kompetence sociálního pedagoga. Proto je pro sociálního pedagoga klíčové nadále posilovat spolupráci s těmito odborníky, jejichž znalosti a dovednosti mohou přispět k celkovému úspěšnému postupu. Vzájemné propojení různých odborností zajistí, že strategie, které budou aplikovány, budou nejen diversifikované, ale také kontextuální a vycházející ze skutečných potřeb žáků.

Z výše uvedených odpovědí vyplývá, že týmová spolupráce není pouze výhodou, ale nutností v každodenní práci sociálního pedagoga. Tím, že se sdílejí zkušenosti a znalosti, se vytváří prostředí, které je pro žáky příznivé a podporující. Společné úsilí a integrace přístupu různých odborníků mohou přispět k tomu, aby se problémoví žáci cítili bezpečněji a byli motivováni k lepšímu výkonu. Ve světle toho se ukazuje, že role sociálního pedagoga ve školství spočívá nejen v přímé práci s žáky, ale především ve schopnosti vytvářet a udržovat efektivní spolupráci mezi všemi účastníky vzdělávacího procesu, což se projevuje na celkové atmosféře školy a osudu jednotlivých žáků. Takto se systémová kolaborace stává klíčovým vzorem pro budoucí směřování školské pedagogiky.

13. Jak měříte úspěšnost své práce a dopad, který máte na studenty?

Úspěšnost práce sociálního pedagoga ve školství je komplexní otázkou, která zahrnuje různé aspekty měření dopadu na studenty a jejich rodiny. Z odpovědí respondentů vyplývá, že neexistuje jediný, univerzální způsob, jak úspěšnost měřit. Nicméně, korespondenti se shodují na několika klíčových faktorech, které mají významný vliv na hodnocení efektivity jejich práce.

Jedním z nejvíce uznávaných ukazatelů úspěšnosti je zlepšení školní docházky studentů. Respondenti se shodují, že porovnání docházky žáků před a po spolupráci se sociálním pedagogem často ukazuje na výrazné zlepšení. Tento trend naznačuje, že intervence a podpora, kterou sociální pedagogové poskytují, mají pozitivní vliv na studenty a jejich ochotu docházet do školy. Vzhledem k tomu, že školní docházka je klíčovým indikátorem pro další vzdělávací úspěch, lze ji považovat za významnou metodu měření efektivity sociálně pedagogické práce.

Další klíčový aspekt úspěšnosti, který byl zmíněn, zahrnuje zpětnou vazbu od samotných studentů. Odpovědi naznačují, že silný vztah mezi pedagogem a žákem nejen usnadňuje proces učení, ale také zvyšuje důvěru studentů, což vede k otevřenější komunikaci o jejich potřebách a výzvách. Mladí pedagogové mohou mít výhodu v tom, že se žáci s nimi snadněji identifikují a důvěřují jim, což může posílit efektivnost intervence.

Je však třeba poznamenat, že úspěšnost není vždy snadno měřitelná a často závisí na individuálních okolnostech. Například pedagogové zmínili, že u některých rodin, kde jsou problémy zásadnější, je obtížné měřit úspěšnost zmiňovanými metodami. Přesto i v těchto případech je pozitivní, pokud se podaří vybudovat důvěru s rodiči a získat jejich spolupráci.

Rodiče hrají klíčovou roli v celkovém procesu, a jejich zpětná vazba a vděčnost za poskytnutou pomoc mohou být dalším indikátorem úspěšnosti sociálního pedagoga.

Jedním ze způsobů, jak vyhodnotit úspěšnost, jsou také speciální programy a aktivity, které sociální pedagogové organizují. Respondenti poukazují na pozitivní dopad adaptačních kurzů pro mladší děti, kde se děti stmelují a navazují vzájemné vztahy. Práce s dětmi na nižších stupních, kde se témata a aktivity přizpůsobují jejich aktuálním potřebám, má často výrazný dopad na jejich zapojení a motivaci.

Na závěr je možné říct, že úspěšnost práce sociálního pedagoga ve školství je složitý koncept, který se ale dá částečně uchopit prostřednictvím několika měřitelných a neměřitelných ukazatelů. Porovnávání školní docházky, zpětná vazba od žáků a rodičů, kvalita vztahu s dětmi a organizace specializovaných aktivit představují klíčové faktory, které přispívají k celkovému hodnocení úspěšnosti v této důležité profesi.

14. Můžete uvést konkrétní příklady, kdy vaše intervence vedly k pozitivním změnám?

Zde půjde o stručný výčet několika konkrétních situací, se kterými museli korespondenti pracovat.

Jedním z nejvýraznějších úspěchů byla intervence s rodinou, která se nacházela v kritické situaci. Žák matce sociální pedagogové prokázali podporu, když se rozhodli uprchnout od agresora. Tato rozhodnutí vedla k novému začátku pro celou rodinu. Matka se přestěhovala na druhý konec republiky, našla si práci a začala se znovu orientovat v životě. Podobný příběh se odehrál i s jednou žákyní, kterou se podařilo zachránit z péče matky alkoholičky. O její výchovu se postavil otec a dívka začala opět kvést, což hodnotily všechny zúčastněné strany jako hmatatelný úspěch, i když se takových příběhů ukazuje jako málo.

Zde je uvedena činnost jedné z korespondentek, která zorganizovala adaptační pobyty a stmelování tříd, které mají přispět k pocitu sounáležitosti a integrace mezi žáky. Tento program nazvaný "Kamarádi", zaměřený na bezpečné chování na internetu a slušné chování ve škole, posílil vzájemnou důvěru a přátelství mezi dětmi. Výsledkem bylo snížení agresivity a lepší klima ve třídě, což v konečném důsledku vedlo k lepšímu vzdělávání a spolupráci mezi žáky.

Jeden z účastníků výzkumu uvedl, že se úspěšně zapojil do zajištění financí pro rodiny s dětmi, což zahrnovalo pomoc s financováním táborů, brýlí pro těžce zrakově postižené děti, zubařské péče, nebo dokonce potravinové pomoci. Při práci s jednou rodinou, kde matka trpěla psychickými problémy, došlo k výraznému zlepšení, když se podařilo navázat spolupráci mezi

různými institucemi. Paní se po počátečním nezájmu a nemožnosti komunikace začala postupně rehabilitovat a získávat zpět svůj život do svých rukou. Počáteční obavy se proměnily v důvěru, a tak se jí podařilo společně překonat mnohé překážky.

Nejednou také dotazovaní zmínili konflikty mezi žáky a stigma, které s těmito situacemi přichází. Příkladem může být situace, kdy došlo k provokování a fyzickému napadání mezi studenty na druhém stupni. Práce byla zahájena individuálními pohovory s každým žákem, aby se zjistilo, co jejich konflikt vlastně způsobilo. Sociální pedagogové se pak zaměřili na to, aby žáci našli alternativní způsoby, jak konflikty řešit, bez nutnosti uchýlovat se k fyzickému násilí. Tato intervence vedla k postupné deeskalaci napětí, a žáci se začali chovat ohleduplněji.

Další příběh se týkal dohledu sociálního pedagoga nad dětmi, které ze socioekonomických důvodů velmi často neměli svačiny a obědy. Děti, které měly nárok na obědy zdarma, se nejenže lépe najedly, ale také se cítily být součástí kolektivu. Mnozí z těchto žáků chodili do školy zejména kvůli tomu, že se těšili na jídlo, které doma neměli. Takovéto malé, zdánlivě samozřejmé laskavosti mohou mít pro děti velký význam, a dokážou tak motivovat k pravidelnému docházce do školy.

V neposlední řadě se objevovali příběhy se studenty, kteří mají problémy se sebevražednými sklony, poruchami příjmu potravy či problémy s identitou. Pro tyto žáky byla poskytována psychologická podpora, doučování, jakož i poradenství v rodinných záležitostech. Ačkoli to jsou vážné situace, sociální pedagogové vnímají, že přítomnost takového specialisty ve škole měla pozitivní vliv jak na žáky, tak na učitele. Např. příklad dívky, která celý 6. ročník chodila v tmavém oblečení a stranila se žáků, nakonec vše po zásahu sociální pedagožky došlo k výraznému zlepšení, kdy s dívka zapojuje do kolektivu a také změnila styl oblékání, kterým tehdy dávala najevo své opovržení vůči spolužákům. Během pomoci, ze strany sociální pedagožky bylo zjištěno, že dívka si do školy přenáší problémy z domova týkající se situace mezi rodiči.

Když to tedy shrnu, tak že sociální pedagogové nejenže zasahují do jednotlivých krizových situací, ale také aktivně pracují na budování komunitního a podporujícího prostředí pro žáky a jejich rodiny. Příběhy, které byly zmiňovány, ukazují, že jejich práce má široký dosah a hluboký pozitivní dopad na životy mnoha dětí. Je to cenný příspěvek k udržení zdravého a funkčního vzdělávacího systému, který má na zřeteli nejen akademické výsledky, ale také lidskost a empatii.

3.3.1 15. Jak vidíte budoucnost role sociálního pedagoga ve školství?

Budoucnost role sociálního pedagoga ve školství je tématem, které vyvolává mnoho otázek. Podle respondentů je klíčovým faktorem legislativní ukotvení této profese. Bez dostatečné právní podpory není možné hovořit o rozvoji a zdokonalování pozice sociálního pedagoga. V současné době je jeho status často závislý na jednotlivých projektech, které dávají této roli jen dočasný charakter. Respondenti vyjadřují nervozitu ohledně budoucnosti a osudu této profese, jelikož některým příští rok končí projekt, který ji v některých školách podporuje.

Někteří účastníci rozhovoru se domnívají, že sociální pedagog bude pravděpodobně zapsán do registru profesí a stane se součástí poradenského pracoviště ve školách. Existuje ale také obava, že se pro roli sociálního pedagoga vytvoří umělé měřítko potřeby, které by mohlo vycházet z často zkreslených představ, jako například procentuální zastoupení určité etnické skupiny na škole. Tyto obavy jsou pro mnohé respondentky a respondenty alarmující a naznačují, jak komplikované by mohlo být jeho zakotvení v praxi.

Na pozitivní straně ovšem někteří účastníci zdůrazňují, že role sociálního pedagoga má v důsledku narůstajících socioekonomických problémů a zátěže na rodiny v dnešní společnosti stále větší význam. Existuje přesvědčení, že sociální pedagogové mohou poskytovat klíčovou podporu nejen dětem, ale i jejich rodinám, a proto by měla být jejich pozice v školním systému stabilizována a institucionalizována. Respondenti vyjadřují naději, že se na politické scéně najde opora pro důležitost této role, a že politikové začnou uznávat její přínos.

Důraz na spolupráci sociálních pedagogů s dalšími odborníky, jako jsou školní psychologové, je také opakovaně zmiňován. Tato synergická spolupráce by mohla být základem pro efektivní programy přizpůsobené specifickým potřebám dětí a jejich rodin. Odpovědi zainteresovaných stran ukazují na potenciál těchto profesí, když pracují společně v rámci školního poradenského týmu.

Na základě všech těchto odpovědí lze konstatovat, že budoucnost sociálního pedagoga ve školství je ovlivněna mnoha faktory. Zajištění legislativního rámce a uznání role sociálního pedagoga jako důležité součásti školního vzdělávacího systému by mohlo výrazně posílit jeho postavení a přínos ve školách. Přístup ke vzdělání a podpora dětí a jejich rodin se stávají stále cennějšími v kontextu výzev, kterým čelí dnešní společnost. Je nutné, aby cíle a kritéria pro role sociálních pedagogů byly definovány na základě reálných potřeb škol, a aby se vyvarovalo stereotypních představ, které by mohly bránit rozvoji této profese.

Ve zkratce tedy, že ačkoli existují obavy a nejistoty ohledně budoucnosti rolí sociálních pedagogů ve školství, je také zřejmé, že jejich důležitost stoupá. Odpovědi respondentů naznačují, že existuje pozitivní potenciál pro rozvoj této profese, ovšem pouze při splnění podmínek, které zajistí její stabilitu a efektivitu. K dosažení tohoto cíle je nezbytné aktivně zapojit všechny zainteresované strany, včetně politiků, školských institucí a rodičů, aby bylo možné vytvořit pevný základ pro roli sociálního pedagoga ve školství.

16. Jaké dovednosti a znalosti považujete za klíčové pro vykonávání pozice sociálního pedagoga?

Z výsledků rozhovorů vyplývá, že úspěšný sociální pedagog musí disponovat širokým spektrem kompetencí a osobnostních předpokladů, které jsou nezbytné pro efektivní práci ve školním prostředí.

Znalost místní komunity, stejně jako budování dobrých vztahů s kolegy, rodiči a dalšími odborníky, se ukazuje jako klíčová. Pedagog by měl rozumět nejen školnímu prostředí, ale i společnosti, ze které žáci pocházejí. Vzhledem k různorodým sociálním podmínkám dětí je důležité být obeznámen s jejich situací a potřebami, což usnadňuje přizpůsobení aktivit odpovídajícím věkovým a vývojovým potřebám žáků. Tímto způsobem se podporuje otevřenost dětí a jejich ochota spolupracovat, což je nezbytné pro efektivní pedagogickou práci.

Dalšími klíčovými dovednostmi jsou komunikační schopnosti a empatie. Korespondenti zdůrazňují, že schopnost naslouchat, respektovat rozdílné názory a udržovat důvěru ve vztazích se studenty i jejich rodiči je naprosto zásadní. Důležitou roli hraje také autenticita, otevřenost a schopnost konstruktivně řešit konflikty. Sociální pedagog by měl mít zdravé sebevědomí a umět si nastavit hranice, aby se předešlo přetížení a syndromu vyhoření. Tato vyváženost mezi profesionalitou a osobním životem je nezbytná pro dlouhodobou udržitelnost v této náročné profesi.

Z hlediska znalostí je důležité mít široké povědomí o právních aspektech, jako je školský zákon a zákon o sociálně-právní ochraně dětí. Znalosti z pedagogiky, psychologie a sociálních služeb – zejména ve vztahu k problémovému chování, domácímu násilí, šikaně a jiným sociálním otázkám - jsou nezbytné pro efektivní práci se žáky a jejich rodinami. Odborníci rovněž upozorňují na nutnost orientace v dostupných sociálních a poradenských službách, které mohou pomoci při řešení složitých situací.

Kromě toho je zmiňována důležitost organizačních schopností pro správu případů a koordinační činnosti s dalšími službami. Umění vyhodnocovat situace a mít „tah na branku“ umožňuje sociálnímu pedagogovi navrhnout cílené a efektivní postupy pro pomoc jednotlivcům i skupinám.

Celkově se dá říct, že role sociálního pedagoga ve školství vyžaduje komplexní dovednosti a znalosti, které reflektují jak odbornou přípravu, tak empatický přístup k žákům a jejich rodinám. Schopnost adaptovat se na měnící se podmínky, efektivně komunikovat a spolupracovat s širokým spektrem zainteresovaných stran se ukazuje jako nezbytná pro úspěšné vykonávání této profese. Tímto způsobem se sociální pedagog stává klíčovým článkem ve vzdělávacím systému, který dokáže efektivně reagovat na potřeby žáků, podpořit jejich rozvoj a přispět k jejich celkovému blahu.

4 Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zaměřil na komplexní analýzu role sociálního pedagoga ve školství v České republice s cílem objasnit jeho pozici jako profese a srovnat ji s fungováním této profese v sousedních zemích. Výzkum ukázal, že sociální pedagogové hrají klíčovou roli v podpoře žáků, rodin a celé školní komunity, zatímco jejich činnost zahrnuje široké spektrum aktivit — od individuální podpory žáků po vytváření inkluzivního a pozitivního školního prostředí.

Vzhledem k výzkumu vyplynulo, že vzdělávací a profesionální příprava sociálních pedagogů by měla zahrnovat jak formální vzdělání, tak cenné praktické zkušenosti. Absolventi oborů jako sociální pedagogika a sociální práce tvrdí, že nejen teoretické znalosti, ale i osobní a profesní zkušenosti, včetně projektových aktivit a poradenství, hrají zásadní roli v jejich efektivním výkonu. Nicméně je rovněž důležité, aby existovala jasná legislativní opora pro tuto profesi, která stále čelí nejistotě z pohledu financování a uznání v rámci školního systému. Tedy jasného stanovení náplně a pravomocí sociálního pedagoga.

V rozhovorech bylo jasně řečeno, že je velmi důležitá potřeba systematické spolupráce sociálních pedagogů s ostatními profesemi ve školství, jako jsou učitelé, školní psychologové a další odborníci. Úspěšná týmová spolupráce nejen zefektivňuje individuální podporu žáků, ale také přispívá k lepšímu porozumění mezi profesemi a zlepšuje celkové klima ve škole.

Dále se ukázalo, že sociální pedagogové se potýkají s různými překážkami včetně nedostatečného pochopení jejich role nejen ze strany školního vedení, ale i kolegů pedagogů. Bez adekvátní legislativní a metodické podpory nelze očekávat stabilitu a efektivní fungování této profese. Respondenti oceňovali projekty a iniciativy, které umožnily vznik a rozvoj pracovních míst sociálních pedagogů, avšak upozorňovali na potřebu trvalého a udržitelného financování.

Z hlediska mezinárodního srovnání se role sociálního pedagoga v České republice vyznačuje některými specifiky, která se liší od sousedních zemí. V sousedních zemích je již jasně specifikovaná náplň sociálního pedagoga. Je až zarážející, jak v zemích, které jsou nám svou historií a kulturou velmi blízké, dokážou být v tomto směru odlišné a mohou říct i relativně napřed. Vyvstává potřeba přizpůsobit se dynamickým změnám ve společnosti, jako jsou narůstající sociální problémy a potřeby dětí, které vyžadují efektivní intervence.

Závěrem je třeba říci, že pletenec výzev a příležitostí, kterým sociální pedagogové čelí, naznačuje, že jejich role bude i nadále klíčová pro rozvoj zdravého a inkluzivního školního prostředí. Budoucnost jejich pozice závisí na legislativních změnách, jasném vymezení role a účinné spolupráci mezi všemi zúčastněnými stranami, což umožní efektivně reagovat na současné a budoucí výzvy ve školství. Sociální pedagogové tak mají potenciál významně přispět k sociálnímu prospěchu ve školství, a tím podpořit úspěšný rozvoj nejen jednotlivých žáků, ale celého vzdělávacího systému. I z vlastní zkušenosti vím, že v současné době je sociální pedagog velmi důležitou součástí učitelského sboru, kdy dokáže snižovat to tzv. „rozevírání nůžek“, které se v naší společnosti velmi často objevuje.

5 Seznam použitých informačních zdrojů

Odborná literatura

ALBERTI, P. *Světce Don Bosko*. 6. vyd., v MCM vyd. 1. Olomouc: Matice cyrilometodějská, 1999. ISBN 80-7266-015-2.

BAKOŠOVÁ, Zlatica. *Sociálna pedagogika ako životná pomoc*. 2. vyd. Bratislava: Lorca, 2005. ISBN 80-968437-5-3.

BALÁŽ, Ondrej. *Sociálne aspekty výchovy*. Bratislava: Veda, 1981.

BAŠTECKÁ, Bohumila. *Klinická psychologie v praxi*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-735-3.

BLÁBOLILOVÁ, Nicole; KOHOUTOVÁ, Dominika a ŠMÍDA, Jan. *Význam sociálního pedagoga ve škole*. *Prevence*, 20(3), 2023. s. 35–37.

BLAŠTÍKOVÁ, Lucie. *Klima školy a jeho ovlivnění školním metodikem prevence a sociálním pedagogem v základní škole*. Monografie. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2015. ISBN 978-80-244-4894-7.

BOSCO, Jan. *Můj život pro mladé: vzpomínky zakladatele salesiánů*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-247-8.

CALDERÓN, M. J. *The profession of Social Education in Europe: Comparative survey*. 2014. <https://www.eduso.net/res/pdf/19/tprofeseu.pdf>

CINTULOVÁ K. *Uplatnenie sociálneho pedagóga z pohľadu absolventov oboru pedagogika so špecializáciou sociálna pedagogika*. *Pedagogická revue*, (1), 2005, 44–54.

ČECH, Tomáš. *Mobbing jako negativní fenomén v prostředí základních škol*. Masarykova univerzita Brno. 2010.

ČERVENÁKOVÁ, A., FIEGELOVÁ, J., NOVÁKOVÁ, M., PINTEROVÁ, K., SVAČINOVÁ, E., PECKOVÁ SVITÁKOVÁ, L., ŠIDLOVSKÁ, J., & TOBOLA, K. *Metodika pro školní sociální pedagogy*. Ostrava. 2019 https://talentova.cz/wp-content/uploads/2022/07/metodika_socped_komplet_final.pdf

DANĚK, J., & ŠMÍDA, J. *Současný stav sociální pedagogiky v praxi a její vztah k sociální práci*. *Sociální pedagogika | Social Education*, 11(1), 2023. 22–28.

HÄMÄLÄINEN, J. *Defining Social Pedagogy: Historical, Theoretical and Practical Considerations*. *British Journal of Social Work*, 45(3), 1022–1038. <https://doi:10.1093/bjsw/bct174>

HATÁR, Ctibor. Poslanie sociálneho pedagóga ako pomáhajúcej profesie v podmienkach Slovenskej republiky. *e-Pedagogium*, 9, 2009. s. 61-75.

HLADÍK, J., & PETRENKO, R. (2021, květen 10). *Sociální pedagog může být užitečnou součástí školního poradenského pracoviště*. *Řízení školy*. <https://www.rizeniskoly.cz/aktuality/socialni-pedagog-muze-byt-uzitecnou-soucasti-skolního-poradenskehopracoviste.a-7751.html>

HRONCOVÁ, J. (2009). *Prevenia sociálnopatologických javov v predmete sociálnej pedagogiky a uplatnenie sociálnych pedagógov v praxi – história, súčasnosť, perspektívy*. *Pedagogická orientace*, 19(1), 7–17.

Hroncová, J. (2019). *Sociální pedagogika na Slovensku: Školský sociálny pedagóg na Slovensku*. *Sociální pedagogika | Social Education*, 7(1), 60–64. <https://soced.cz/wp-content/uploads/2019/04/SP-na-Slovensku-II-SocEd-7-1-20-Jolana-Hroncova.pdf>

HRONCOVÁ, Jolana; EMMEROVÁ, Ingrid a KRAUS, Blahoslav. *K dejinám sociálnej pedagogiky v Európe*. Ústí nad Labem: Pedagogická fakulta Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem, 2008. ISBN 978-80-7414-072-3.

CHUDÝ, Štefan; JŮVOVÁ, Alena a NEUMEISTER, Pavel. *Vybrané diskurzy teorie a praxe ve vzdělávání a uplatnění sociálních pedagogů v kontextu pomáhajících profesích [sic] II*. Brno: Paido, 2011. ISBN 978-80-7315-227-7.

JEDLIČKA, Richard; KOŤA, Jaroslav a SLAVÍK, Jan. *Pedagogická psychologie pro učitele: psychologie ve výchově a vzdělávání*. Psyché. Praha: Grada, 2018. ISBN 978-80-271-0586-1

JŮVOVÁ A., CHUDÝ Š., & PITNEROVÁ, D. (2015). *Professionelle Kompetenzen von Sozialpädagogen im Bereich Integration in Osteuropa unter Besonderer Berücksichtigung der Tschechischen Republik*. In A. Leonhardt, K. Müller & T. Truckenbrodt (Eds.), *Die UN-Behindertenrechtskonvention und ihre Umsetzung. Beiträge zur Interkulturellen und International vergleichenden Heil- und Sonderpädagogik*. LMU München, 978-3-7815-1943-

KLAPKO, D. *Definice oboru Sociální pedagogika a možnosti jeho působení v rámci idey sociální inkluze v kontextu institucionálních diskursů* [Habilitační práce]. Masarykova univerzita, 2020

KNOTOVÁ, Dana. *Úvod do sociální pedagogiky: studijní texty pro studenty oboru sociální pedagogika*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7077-6.

KOHOUTEK, Rudolf. *Úvod do psychologie: psychologie osobnosti a zdraví žáka*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-4077-7.

KRAUS, Blahoslav a POLÁČKOVÁ, Věra. *Člověk - prostředí - výchova: k otázkám sociální pedagogiky*. Brno: Paido, 2001. ISBN 80-7315-004-2.

KRAUS, Blahoslav. K vývoji české sociální pedagogiky. *Pedagogika*, 57(2), 2007, 132–144.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Portál, 2010. ISBN 978-80-262-0257-8.

KRAUS, Blahoslav. *Základy sociální pedagogiky*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0643-9.

KRAUS, B., & HOFERKOVÁ, S. Ke vztahu sociální pedagogiky a sociální práce. *Sociální pedagogika | Social Education*, (4)1, 2016. s. 57–71.

KŘIVOHLAVÝ, Jaro. *Hořet, ale nevyhořet. 2.*, přeprac. vyd., v KNA 1. Orientace. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-7195-573-3.

LINDNER, Gustav Adolf. *Paedagogika na základě nauky o vývoji přirozeném, kulturním a mravním*. V Roudnici: Nákladem knihkupectví A. Mareše, 1888.

LORENZOVÁ, Jitka. *Sociální pedagogika - věda, praxe, profese: k problému utváření oborové a profesní identity sociální pedagogiky*. 2017. (Habilitační práce)

MORAVEC, Š., KABELKOVÁ, K., HŮLE, D. & ŠŤASTNÁ, A., Zavedení pozice sociálního pedagoga do škol (Studie proveditelnosti), 2015.
<https://www.smocr.cz/Shared/Clanky/4591/studie-4.pdf>.

MÜHLPACHR, Pavel. *Sociální práce*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3323-1.

NIKLOVÁ, Miriam. *Sociálny pedagóg v školách a školských zariadeniach*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-571-0304-2.

NIKLOVÁ, Miriam. *Sociálny pedagóg v školách a školských zariadeniach. 2.*, aktualizované a rozšírené vydanie. Bratislava: Wolters Kluwer, 2023. ISBN 978-80-571-0611-1.

PROCHÁZKA, Miroslav. *Sociální pedagogika. Pedagogika*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3470-5.

POSPÍŠIL, Jiří. *Hodnoty a volný čas: nové výzvy pro sociální pedagogiku a pedagogiku volného času*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2023. ISBN 978-80-244-6236-3.

SKÁCELOVÁ, L. *Metody v primární prevenci*. In M. Miovský et al., Výkladový slovník základních pojmů školské prevence rizikového chování (s. 109–113). Klinika adiktologie. 2015.

SOJÁK, P. *Metoda „OPEN SPACE“*. In P. Soják (Ed.), Symposium sociální pedagogiky na PdF MU 2 Masarykova univerzita. 2009. s. 131–134.

SOJÁK, P., & ČECH, T. *Cesta do školy aneb Výzkum potřebnosti a uplatnitelnosti sociálního pedagoga ve škole*. In J. Němec et al., Výzkum zaměřený na... Základní směry výzkumu katedry sociální pedagogiky PdF MU, Masarykova univerzita, 2010. s. 128–141.

ŠEDIVÁ, Dominika. *Specifika práce sociálního pedagoga a jeho uplatnění v týmu školního poradenského pracoviště v prostředí ZŠ*. Bakalářská práce, Univerzita Palackého v Olomouci. 2023.

ŠMÍDA, J., & BLÁBOLILOVÁ, N.. *Rovina práce sociálního pedagoga s rodinou žáka*. In M. Knytl & A. Marešová (Eds.), SOCIALIA 2023. Sociálně pedagogická analýza současné rodiny, Gaudeamus. 2023. s. 224–232.

ŠMÍDA, J., ČECH, T., BLÁBOLILOVÁ, N., SLÍVOVÁ, E., BALABAN V., DANĚK, J., HORMADLOVÁ, T., & KOHOUTOVÁ, D. *Sociální pedagogové v českých školách. Sociální pedagogika | Social Education*, 11(2). https://soced.cz/wp-content/uploads/2023/11/SocEd_November_2023.pdf. 2023

ŠMÍDA, Jan; ČECH, Tomáš; HORMANDLOVÁ, Tereza a JŮVOVÁ, Alena. *Sociální pedagog a jeho role v kontextu potřeb základních škol*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého, 2024. ISBN 978-80-244-6459-6.

ŠPATENKOVÁ, Naděžda. *Krize a krizová intervence*. Grada, 2017. ISBN 978-80-271-9951-8.

WOHLGEMUTH, Katja. *Prävention in der Kinder- und Jugendhilfe: Annäherung an eine Zauberformel*. Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften, 2009. ISBN 978-3-531-16506-6.

WROCZYŃSKI, Ryszard. *Sociálna pedagogika. Základné pedagogické a psychologické diela*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1968.

Internetové zdroje:

Asociace sociálních pedagogů. Komparace činností sociálního pedagoga uvedených v šablonách OP JAK s faktickou činností dle ASOCP. [online] 2023. [cit. 20.8.2024] Dostupné z: <https://asocp.cz/asocp/komparace-cinnosti-socialniho-pedagoga/>

Asociace vzdělavatelů v sociální pedagogice [online] 2020. [cit. 25.8.2024] Náplň práce sociálního pedagoga v základní škole. Dostupné z: <https://asocp.cz/napln-prace/napln-prace-dle-asociace-vzdelavatelu-v-socialni-pedagogice/>

A common platform for social educators in europe. [online] 2006. Child & Youth Care Forum, 35(5-6), 375-389. [cit. 15.7.2024] Dostupné z: <https://www.proquest.com/docview/758669371/fulltextPDF/1F5221F7384F41EF/PQ/1?accountid=15518>

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [online] 2022. [cit. 10.7.2024] Sociální pedagog – přehled škol a školských zařízení. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/57148?lang=1>

Národní pedagogický institut [online] 2022. [cit. 2.8.2024]. Podpora rovných příležitostí. Dostupné z: <https://www.npi.cz/projekty/8317-podpora-rovnych-prilezitosti>

Stanovy občianskeho združenia ASPg. [online] 2018, Duben 4. [cit. 28.7.2024] Pedagogická fakulta, Univerzita Mateja Bela.

Dostupné z: <https://www.pdf.umb.sk/app/cmsSiteAttachment.php?ID=4509>

Zákony a vyhlášky – Česká republika

Nařízení vlády č. 222/2010 Sb., o katalogu prací ve veřejných službách a správě, ve znění pozdějších předpisů.

Novela zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách

Vyhláška č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění pozdějších předpisů.

Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 96/2004 Sb., o podmínkách získávání a uznávání způsobilosti k výkonu nelékařských zdravotnických povolání a k výkonu činnosti souvisejících s poskytováním zdravotní péče a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o nelékařských zdravotnických povoláních).

Zákony a vyhlášky - Slovensko

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

Zákon č. 138/2019 Z. z. o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

zákon č. 415/2021 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov

zákon č. 448/2008 Z. z. o sociálnych službách

zákon č. 138/2019 o pedagogických zamestnancoch a odborných zamestnancoch